

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการสื่อสารคุณค่าของงานความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ :
การเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ

โดย ดร.ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร

ตุลาคม 2558

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการสื่อสารคุณค่าของงานความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ :
การเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ

ดร.ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร

ชุดโครงการ การสื่อสารคุณค่าของงานความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่

สนับสนุนโดยหน่วยบูรณาการวิจัยและความร่วมมือเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ (ABC Unit)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้รับผิดชอบโครงการ สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ	: RUG58A0002
ชื่อโครงการ	: การสื่อสารคุณค่าของงานความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ : “การเสนอข่าวสาร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ”
หัวหน้าโครงการ	: นายทีฆัมพร เอี่ยมเรไร
สังกัด	: มหาวิทยาลัยนเรศวร
ระยะเวลาดำเนินการ	: 6 เดือน (15 มกราคม 2558 ถึงวันที่ 14 กรกฎาคม 2558)

โครงการ “การเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ” (A study of news reporting and information on local cultural tourism through demonstrated newspaper) เป็นการนำผลการวิจัยของสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการขยายผลไปสู่พื้นที่ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อให้นิสิตที่เข้าร่วมโครงการรู้ เข้าใจ และได้ลงมือผลิตหนังสือพิมพ์ผ่านกระบวนการแสวงหาข่าวสาร “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (2) เพื่อเผยแพร่ข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงพื้นที่ของสกว.ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน/สาธารณชนในฐานะของผู้รับสาร และนิสิตนิสิตด้านนิเทศศาสตร์ในฐานะของผู้ส่งสาร และ (3) เพื่อให้นิสิตได้ฝึกใช้ทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์ในเชิงปฏิบัติการ เช่น การจัดวาระข่าวสาร (agenda setting) การคัดเลือกข่าว (gatekeeper) และคุณค่าข่าว (news values) ผ่านเนื้อหา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

ผลสรุปโครงการพบว่า นิสิตที่เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้ เข้าใจ และได้ลงมือผลิตหนังสือพิมพ์จริง โดยผ่านกระบวนการแสวงหาข่าวสาร “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ทั้งรูปแบบการวางแผนงาน การประชุมหารือ การลงมือปฏิบัติ การปรับปรุงแก้ไขก่อนการผลิตขั้นสุดท้ายเพื่อเผยแพร่ และภายหลังการผลิตหนังสือพิมพ์ นิสิตได้นำหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นการนำข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงพื้นที่ของสกว. ไปก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน/สาธารณชนในฐานะของผู้รับสารกลุ่มต่างๆ รวมถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนิสิตนิสิตในฐานะผู้ส่งสาร ดังนั้นในฐานะนักข่าวท้องถิ่นรุ่นใหม่ นิสิตได้ฝึกปฏิบัติการจัดวาระ-ข่าวสาร การคัดเลือกคุณค่าข่าวผ่านเนื้อหา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นพื้นที่ร่วมของผู้ส่งสาร และผู้รับสาร นอกจากนี้นิสิตยังได้เรียนรู้การวิเคราะห์ “เนื้อหา” “ช่องทาง” และ “ผู้รับสาร” ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ

คำสำคัญ : หนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ, ข่าวท้องถิ่น, นักข่าวท้องถิ่น, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, คุณค่าข่าว, การจัดวาระข่าวสาร

Abstract

Project code : RUG58A0002
Project title : A study of news reporting and information on local cultural tourism through demonstrated newspaper
Investigator : Tikamporn Eiamrerai of Naresuan University
Project duration : 6 Months (15 January 2015 - 14 July 2015)

“A Study of News Reporting and Information on Local Cultural Tourism through Demonstrated Newspaper” is a further project from Thai Research Fund’s (TRF) research database. It utilizes a number of findings in a particular research on local cultural tourism for expanding information and knowledge into local communities. The project has three main objectives which are: first, to construct knowledge and understanding of being a journalist with the students who participate in this study through the practicing of demonstrated newspaper production; second, to publicize the findings of TRF’s area-based research database which could be beneficial to both the students (as the senders in communication process) and the communities (as the receivers in communication process); and third, to practice the students in associating between fact finding and mass communication theories (e.g. Agenda Setting Theory, Gatekeeper Theory, Concept of News Values) through cultural tourism content.

The study results that firstly the students who participate in the research understand the role of journalist through the practicing of demonstrated newspaper production. This has been done throughout the process of demonstrated newspaper production e.g. planning, group meeting, news and data gathering on the cultural tourism topic, (re) writing, editing and publicizing. Secondly, the local communities had received beneficial knowledge and information. Thirdly, the students had taken the role of a local journalist who set news agendas, selected news values on cultural tourism topic, analyzed content (or the message in communication process), channel and receivers of their demonstrated newspaper.

Key Word : demonstrated newspaper, local news, local journalist, local cultural tourism, news value, news agenda-setting

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
บทที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
ข้อวิเคราะห์ประเด็นของพื้นที่	2
แนวคิดและเป้าหมาย	2
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตโครงการ	4
เงื่อนไขเฉพาะทุน	4
ระยะเวลาดำเนินการ	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับในภาพรวม และเฉพาะโครงการ	6
สิ่งที่ส่งให้ สกว.	7
การนำเสนอรายงาน	7
บทที่ 2 การดำเนินงานโครงการ	
ขั้นเตรียมการผลิต	9
ขั้นการผลิต	10
ขั้นหลังการผลิต	11
บทที่ 3 สรุปผลโครงการ	13
การประเมินผลโครงการ	14
ประเมินผลโครงการ : มุมมองผู้เรียน	14
ประเมินผลโครงการ : มุมมองผู้สอน	19
ประเมินผลโครงการ : จุดเผยแพร่	20
บทที่ 4 ถอดบทเรียนโครงการ	
เนื้อหา : อะไร อย่างไร ของใคร โดยใคร เพื่อใคร?	22
การคัดเลือกเนื้อหา	23
บทบาทหน้าที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น	26
ผู้เรียน : ฝึกฝน-เรียนรู้ คิดจริง เขียนจริง ปฏิบัติจริง	28
การฝึกปฏิบัติรูปแบบต่างๆ	29
ผู้สอน : บรรยายน้อยๆ รับฟัง แลกเปลี่ยน และร่วม “ลงมือ”	29
การเผยแพร่ : จะผลิตเพื่อใครต้องรู้ว่าจะส่งให้ถึงได้อย่างไร?	30
เอกสารอ้างอิง	32

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ฝึกปฏิบัติ)	8
ตารางที่ 2 ประโยชน์ของโครงการ	20
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง	27

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ฝึกปฏิบัติ)	13
ภาพที่ 2 Community News Value	24

บทที่ 1 บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ด้วยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินการสนับสนุนงานวิจัยมาตั้งแต่ปี 2536 ทำให้เกิดผลงานวิจัยจำนวนมากนับหมื่นโครงการ ทั้งในส่วนของ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ งานวิจัยและพัฒนา และงานวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในช่วงระยะเวลาที่ สกว. ได้ก้าวเข้าสู่ทศวรรษที่สามนี้ สกว. ได้จัดตั้งฝ่ายการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ขึ้น โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย การใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์ การใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะ และ การใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่ โดยการทำงานเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การใช้ประโยชน์แต่ละด้านจะมีการเชื่อมต่อและพัฒนาการสื่อสารอย่างเหมาะสมกับแต่ละด้าน

การใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่ เป็นการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการขยายผลในพื้นที่ โดยชุมชนและภาคพัฒนาในพื้นที่ และได้วางแนวทางการทำงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อการทำงานและได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยร่วมกัน

สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้านชุมชนพื้นที่ โดยเฉพาะสาขาวิชาทางด้าน การสื่อสาร / นิเทศศาสตร์ / วารสารศาสตร์ ซึ่งถือเป็นศาสตร์สำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับข้อมูลผลการวิจัย เนื่องจากเป็นสาขาที่ผลิตบัณฑิตเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานทางด้าน การสื่อสาร มีการฝึกปฏิบัติการทางด้าน การผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ หากสามารถนำผลการวิจัยที่มีอยู่ในพื้นที่มาจัดทำเป็นเนื้อหาสำหรับการผลิตสื่อเพื่อฝึกปฏิบัติการจะทำให้เกิดการสื่อสารเนื้อหาที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น และเกิดการรับรู้และใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยในพื้นที่ด้วย อีกทั้งได้สร้างนักสื่อสารงานวิจัยที่สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาของสื่อที่สร้างสรรค์ช่วยยกระดับความรู้ของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

การดำเนินงานนำร่องชุดโครงการ “การสื่อสารเพื่อการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในชุมชนและพื้นที่” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่ ภายใต้ความร่วมมือของงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่และงานสื่อสารสังคมโดยใช้กลไกการทำงานของคณะ นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชนของมหาวิทยาลัยในพื้นที่และมีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการผลิตสื่อสำหรับนักศึกษา ในการนำผลการวิจัยที่อยู่ในพื้นที่มาจัดทำเนื้อหาสำหรับการผลิตสื่อเพื่อฝึกปฏิบัติการสื่อสารเนื้อหาที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการรับรู้และใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยในพื้นที่ อีกทั้งสร้างนักสื่อสารงานวิจัยที่สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาของสื่อที่ช่วยยกระดับความรู้ของชุมชนท้องถิ่นด้วย

สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้และการขยายผลในพื้นที่ หน่วยบูรณาการวิจัยและความร่วมมือเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ (ABC Unit) ได้ร่วมกับคณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก พัฒนาข้อเสนอโครงการการสื่อสารคุณค่าของงานความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ (RU) : “การเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่าน

หนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ” ขึ้น เพื่อทดลองใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยของ สกว. ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1 ข้อวิเคราะห์ประเด็นของพื้นที่

พิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา และอื่นๆ กระทั่งในปี พ.ศ.2540 รัฐบาลในสมัยนั้น มีมติให้พัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มจังหวัด (พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย) ที่เรียกติดปากจากนั้น จนถึงปัจจุบันว่า “สี่แยกอินโดจีน” และถูกวางวิสัยทัศน์ให้เป็น “เมืองบริการสี่แยกอินโดจีน” โดยกำหนดให้ใช้จุดตัดสี่แยกโรงโพธิ์ (เดิม) เป็นตำแหน่งเชิงสัญลักษณ์เรียกว่า “สี่แยกอินโดจีน” จนถึงปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกประกอบด้วย การเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน 2 กลุ่มน้ำสำคัญคือ กลุ่มน้ำโขง (จีน ลาว เขมร เวียดนาม) และกลุ่มน้ำสาละวิน (เนปาล จีน เมียนมาร์) เป็นพื้นที่ราบลุ่มเกษตรกรรมในฐานะแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องไปถึงอุทยานมรดกโลกที่สุโขทัย และกำแพงเพชร เป็นศูนย์กลางการศึกษาหลักของประชากรในภาคเหนือตอนล่าง รวมถึงศูนย์กลางสถาบันการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาไปเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในอนาคต เป็นต้น

จุดเด่นด้านหนึ่งที่โครงการนี้เล็งเห็นว่าน่าสนใจที่จะพัฒนาต่อไปก็คือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของพิษณุโลกที่เชื่อมต่อการเป็นศูนย์กลางคมนาคม และอื่นๆ ที่เอื้อต่อการแปลงทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจากข้อค้นพบสำคัญในงานวิจัย ของ รศ.ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก” (2556) ที่พบว่าพิษณุโลกนั้นมีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม และสามารถพัฒนาเป็นทางเลือกใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้อีก โดยเฉพาะเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 10 ย่านสำคัญของเมือง ที่น่าจะได้รับการขยายการรับรู้สู่ผู้คนในชุมชน และนอกชุมชน (นักท่องเที่ยว) ในมิติใหม่ๆ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ๆ ดังกล่าวต่อไป

1.2 แนวคิดและเป้าหมาย

1. แนวคิด

นิสิตนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะนิสิตที่เลือกเรียนวิชาเอกสาขาหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่มักคุ้นเคยกับรูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง อันเนื่องมาจากความแพร่หลายที่จัดจำหน่ายไปทั่วประเทศ ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ส่วนกลางที่นิสิตคุ้นเคย ส่วนมากจะเป็นหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม (เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด หรือคมชัดลึก) ที่เน้นการนำเสนอข่าวที่ให้คุณค่า (news value) กับความตื่นเต้น ความเป็นส่วนตัว ความบันเทิง ความรวดเร็ว ปุณชนวิสัย แปลก ใหม่ เพศ หรือข่าวอาชญากรรม และที่สำคัญคือนำเสนออย่างง่ายๆ ไม่ซับซ้อน

นิสิตจึงไม่คุ้นเคยกับรูปแบบ เนื้อหา รวมไปถึงกระบวนการแสวงหา และเขียนข่าวเชิงท้องถิ่น หรือชุมชนทำให้อาจารย์ผู้สอนรายวิชารายงานข่าวท้องถิ่น หรือสื่อชุมชนจำเป็นต้องชี้แนะ และปรับวิธีคิดให้นิสิตเป็นเบื้องต้น เพื่อลดระดับมุมมองจากการนำเสนอสู่ผู้รับสาร (receiver) ที่เป็นมวลชน (mass) มาสู่ระดับชุมชน (community) อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะข้อเด่นสำหรับนิสิตที่จะเข้าเรียนวิชาการรายงานข่าวท้องถิ่น หรือผลิตสื่อเพื่อชุมชนนั้น โดยพื้นฐานเป็นคนท้องถิ่นอยู่แล้ว เพียงแต่เปิดรับสื่อส่วนกลางอยู่ในชีวิตประจำวัน (ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์) จึงอาจยังไม่ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่าที่ควร

การนำประเด็นข่าว “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ที่เน้นเฉพาะจังหวัดพิษณุโลก (จากงานวิจัยเชิงพื้นที่ของ รศ.ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ โดยสกว.) มาให้นิสิตสาขาวารสารศาสตร์ ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก จะช่วยให้นิสิตได้รับรู้ และทำความเข้าใจเนื้อหา “ความเป็นท้องถิ่น” เพื่อนำเสนอให้กับคนในและคนนอกท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ “ร่มเสลา” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของนิสิตในฐานะผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อท้องถิ่นไปสู่ผู้รับสาร “คนอื่นๆ” (นักท่องเที่ยว และผู้สนใจทั่วไป) หรือแม้แต่ผู้รับสารที่เป็น “คนใน” ท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก (คนในชุมชน นิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัด)

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการผลิต และกระบวนการผลิตข่าวสารผ่านประเด็นเนื้อหา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ที่คัดเลือกมาจากข้อค้นพบงานวิจัยเชิงพื้นที่ของ สกว. มาปรับประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยของนิสิตสาขาวารสารศาสตร์ (หนังสือพิมพ์) ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ในการผลิตข่าวในหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา”

3. เป้าหมายและรูปธรรมของสิ่งที่ต้องการขับเคลื่อนให้เห็นผลภายใน 6 เดือน

หนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” ของสาขาวารสารศาสตร์ ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “10 ย่านวัฒนธรรม” ของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเผยแพร่ไปสู่คนในชุมชน “10 ย่านวัฒนธรรม” กลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก และผู้สนใจทั่วไป รวมถึงการเผยแพร่ผลงานของนิสิตไปสู่มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ (ยอดพิมพ์ 5,000 ฉบับ)

2. วัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์เฉพาะโครงการ

2.1 วัตถุประสงค์หลัก

1. เพื่อสื่อสารการแก้ปัญหาและการพัฒนาในพื้นที่และชุมชนท้องถิ่นด้วยความรู้
2. เพื่อเชื่อมต่อการทำงานระหว่างอาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ / วารสารศาสตร์ / การสื่อสารมวลชน กับพื้นที่วิจัยเป้าหมาย

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะโครงการ

1. เพื่อเผยแพร่ข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงพื้นที่ของสกว.ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสาธารณชนในฐานะของผู้รับสาร และเกิดประโยชน์ต่อนิสิตด้านนิเทศศาสตร์ในฐานะของผู้ส่งสาร
2. เพื่อให้นิสิตที่เข้าร่วมโครงการรู้ เข้าใจ และได้ลงมือผลิตหนังสือพิมพ์ ผ่านกระบวนการแสวงหาข่าวสาร “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (การวางแผน การประชุมหารือ การลงมือปฏิบัติ การปรับปรุงแก้ไขก่อนการผลิตขั้นสุดท้ายเพื่อเผยแพร่ ฯลฯ)
3. เพื่อให้นิสิตได้ฝึกปฏิบัติการจัดวารสาร การคัดเลือกคุณลักษณะสำคัญ หรือคุณค่าข่าวของข่าวสารผ่านเนื้อหา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

3. ขอบเขตโครงการ

1. นิสิตที่เข้าร่วมโครงการเป็นนิสิตปี 3 สาขาวารสารศาสตร์ (หนังสือพิมพ์) ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 6 คน ปี 2 จำนวน 5 คน
2. พื้นที่ในการเก็บข้อมูล และผลิตหนังสือพิมพ์ คือพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลก
3. การเผยแพร่ผลงานหนังสือพิมพ์ของนิสิตตีพิมพ์ 5,000 ฉบับ เผยแพร่ในชุมชน และสาธารณชนในจังหวัดพิษณุโลก 4,000 ฉบับ เผยแพร่สู่มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ 1,000 ฉบับ
4. เผยแพร่ผลงานหนังสือพิมพ์ของนิสิตในรูปแบบ pdfonline ผ่าน facebook ชื่อ “romsalao”

4. เจาะใจเฉพาะทุน

สกว. โดยคณะกรรมการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ด้านชุมชนพื้นที่ โดย ABC Unit และฝ่ายสื่อสารสังคม สกว. จะร่วมกันจัดกระบวนการหนุนเสริมโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) ทุก 2 เดือน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาโครงการร่วมกระบวนการ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ รศ.ดร.สมสุข หินวิมาน และ รศ.ดร.กำจร หลุยยะพงศ์ ทั้งนี้ หัวหน้าโครงการและคณะต้องเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

5. ระยะเวลาดำเนินการ

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.
1. สรุปเนื้อหางานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (จ.พิษณุโลก)	↔					
2. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตหนังสือพิมพ์แฉ่งมุ่มต่าง 2.1 การนำงานวิจัยมาเป็นเนื้อหาข่าวเพื่อนำเสนอสู่ชุมชน 2.2 การจัดหน้าหนังสือพิมพ์ 2.3 การถ่ายภาพเชิงวารสาร และวัฒนธรรม 2.4 การสื่อสารชุมชน	↔	↔	↔			
3. ขึ้นวางแผนเตรียมการผลิต 3.1 การประชุมโต๊ะข่าว แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเลือกประเด็นข่าว และแบ่งงาน 3.2 การวางแผนเตรียมลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3.3 การจัดวางรูปเล่ม และเนื้อหา	↔	↔	↔			
4. ขึ้นการผลิต 4.1 ลงพื้นที่จริง (ถนนวัฒนธรรม) เก็บข้อมูลเพิ่มเติม 4.2 เริ่มเขียนข่าว แลกเปลี่ยนกันวิพากษ์และแก้ไขงานเขียน 4.3 ปิดต้นฉบับข่าว		↔	↔	↔		
5. ขึ้นหลังการผลิต 5.1 ปรับแก้ไขงานเขียนทั้งหมดอีกครั้ง 5.2 เตรียมต้นฉบับส่งโรงพิมพ์			↔	↔	↔	
6. เผยแพร่ และติดตามผล					↔	↔
7. สรุป และประเมินผล					↔	↔

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับในภาพรวม และเฉพาะโครงการ

6.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับในภาพรวมต่อการขับเคลื่อนงาน RU ด้านชุมชน พื้นที่

1. เกิดการบูรณาการการทำงานภายใน สกว. ที่ใช้เครือข่ายนักวิชาการที่เคยรับทุนฝ่ายวิชาการ (เมธีวิจัยอาวุโส) ชุดความรู้เรื่องการสื่อสารชุมชน (ฝ่ายชุมชนและสังคม) ผลงานวิจัยของงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (งาน ABC) เครือข่ายสำนักประสานงานศูนย์ประสานงานหรือนักวิจัยในพื้นที่และงานสื่อสารสังคม
2. สร้างช่องทางเผยแพร่ความรู้ใหม่ในการสื่อสารงานวิจัยในชุมชนและพื้นที่ภายใต้รายวิชาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์/วารสารศาสตร์/การสื่อสารมวลชนที่มีการเรียนการสอนปกติ
3. สื่อที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและพื้นที่
4. สร้างนักสื่อสารรุ่นใหม่ที่มีสำนึกในการสร้างสรรค์เนื้อหาของสื่อบนฐานความรู้
5. คนในพื้นที่และหน่วยงานในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในการเรียนรู้และขยายผลการพัฒนา

6.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับเฉพาะโครงการ

1. ได้แนวทางและกระบวนการผลิตข่าวสาร “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยเชิงพื้นที่ของ สกว. ในมุมมองของนักการสื่อสารรุ่นใหม่ในฐานะคนท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนการ “สื่อข่าว” (news media) ในประเด็นที่เป็นเนื้อหาเฉพาะ รวมถึงประเด็นเฉพาะอื่นๆ
2. นักการสื่อสารรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติการผลิตข่าวสารเพื่อท้องถิ่น มีแนวโน้มที่จะรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก ปรับเปลี่ยนท่าที และ/หรือสานต่อทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นโดยเฉพาะอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Local Identities) เมื่อได้ลงไปค้นคว้า สัมผัส และนำเสนอด้วยมุมมองของตนเอง รวมถึงเมื่อได้ก้าวไปสู่การเป็นนักการสื่อสารมวลชนในอนาคตข้างหน้า ที่จะส่งผลต่อการพัฒนานักการสื่อสารมวลชนต่อไป
3. ข้อมูลความรู้และประเด็นข่าวสารความเป็นท้องถิ่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่จัดทำเป็นสื่อเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนในมิติของข่าวสาร ภายใต้การนำเสนอและ/หรือการตีความใหม่โดยนักการสื่อสารฝึกหัดรุ่นใหม่ ที่มีแนวโน้มจะเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารรุ่นใหม่ในรสนิยมหรือวัยเดียวกัน

7. สิ่งที่ต้องให้ สกว.

รายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม

1. ผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของโครงการ
2. ข้อเสนอแนะการสร้างช่องทางการเผยแพร่สื่อที่มีความเหมาะสมกับชุมชนพื้นที่
3. reflection จากนักศึกษาในเรื่องการเรียนรู้และการทำงานในชุมชน/พื้นที่ (อยู่ในส่วนของการสร้างนักรสื่อสารรุ่นใหม่ที่มีสำนึกในการสร้างสรรค์เนื้อหาบนฐานความรู้)
4. ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน/พื้นที่ (การเรียนรู้ การขยายผล)
5. สื่อที่พัฒนาขึ้นจากโครงการ

การนำเสนอรายงาน

1. กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ “ร่วมเสลา”
2. สรุปผลโครงการ
3. ประเมินผลโครงการ
 - 3.1 มุมมองผู้เรียน
 - 3.2 มุมมองผู้สอน
 - 3.3 จุดเผยแพร่
4. ถอดบทเรียนโครงการ

บทที่ 2 การดำเนินงานโครงการ

กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ฝึกปฏิบัติ)					
เตรียมการผลิต (pre-production)		การผลิต (production)	หลังการผลิต (post-production)		
เตรียมวางแผน	วางแผนงาน		ปรับแก้ไข	เผยแพร่	สรุปและประเมินผล
-สรุปเนื้อหา -บรรยาย	-ประชุมแลกเปลี่ยน ความคิด เห็น -วางแผนประเด็น รูปแบบ และเนื้อหา -แบ่งงาน	-ฟังบรรยายพบวิทยากร เนื้อหาข่าว รูปแบบ รูปภาพ -ลงพื้นที่เก็บข้อมูล -ลงมือเขียนข่าว สารคดี ฯลฯ	-แก้ไขงานเขียน และข้อมูล -ตรวจสอบหาข้อมูลเพิ่มเติม วิพากษ์วิจารณ์งาน -เตรียมต้นฉบับส่งโรงพิมพ์	-รับงานจากโรงพิมพ์เพื่อเตรียม เผยแพร่สู่ผู้รับสาร 2 กลุ่มคนใน ชุมชน มี 2 กลุ่ม (กลุ่ม แหล่งข้อมูล นิสิต-เจ้าหน้าที่ คณะ ต่างๆ และสถาบันในจังหวัด พิษณุโลก) และคนนอกชุมชน (มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ)	-สรุป -ประเมินผล งาน
มกราคม – มีนาคม		กุมภาพันธ์ – เมษายน		พฤษภาคม	มิถุนายน

ตารางที่ 1 กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ฝึกปฏิบัติ)

1. การผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ

กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” แบ่งขั้นตอนการทำงาน 3 ส่วนสำคัญ (ตารางที่ 1) ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการผลิต (pre-production) ขั้นตอนการผลิต (production) และขั้นหลังการผลิต (post-production) โดยมีการทำงานแต่ละขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นตอนเตรียมการผลิต (pre-production)

ในส่วนนี้แบ่งรูปแบบการทำงานเป็น 2 ส่วนคือ การเตรียมวางแผนงาน และขั้นการวางแผนงานในการเตรียมวางแผน ผู้สอนแนะนำวัตถุประสงค์รายวิชา “สัมมนาวารสารศาสตร์” และแนะนำโครงการวิจัยพื้นที่ (RUG) ที่จะนำงานวิจัยของสกว.เข้ามาเป็นเนื้อหา (content) ประกอบในการเรียนรู้การผลิตหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นส่วนของรูปแบบหนังสือพิมพ์ (format)

นิสิตจะรับทราบถึงเนื้อหาที่แนะนำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน จากงานวิจัยของ รศ.ดร.จิรวรรณ พิระสันต์¹ โดยผู้สอนบรรยายเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับนี้โดยสังเขปเพื่อให้ นิสิตได้ทราบข้อค้นพบ หรือประเด็นหลักที่จะนำมาใช้เป็นเนื้อหาประกอบการเรียนการสอนผลิตหนังสือพิมพ์ต่อไป จากนั้นจึงให้นิสิตนำเอกสารบางส่วนจากงานวิจัยไปถ่ายเอกสารเพื่ออ่าน และทำความเข้าใจในส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเที่ยว 10 ย่านสำคัญในเมือง

หลังจากการอ่านทำความเข้าใจ นิสิตเริ่มมีความสนใจต่อเนื้อหาที่แตกต่างกันไป มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอนถึงการเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์

ในขั้นตอนนี้มีความสำคัญต่อนิสิตที่จะเรียนรู้ และลงมือทำงานด้านงานข่าว โดยเฉพาะนิสิตด้านนิเทศศาสตร์ เพราะการนำ “เนื้อหาเฉพาะ” มาให้นิสิตได้เรียนรู้เป็นแนวทางให้นิสิตได้เรียนรู้ด้วยตัวเองว่าการทำงานด้านวารสารศาสตร์นั้น รู้วิธีผลิตสื่ออย่างเดียวไม่พอ แต่ต้องเรียนรู้ในเรื่องเนื้อหาที่ตัวเองถนัดด้วยเพื่อไม่ให้เกิดภาวะได้แต่รูปแบบ แต่ขาดแคลนเนื้อหา ขณะเดียวกันการนำ “เนื้อหาเฉพาะ” โดยเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นข่าวท้องถิ่นจะช่วยให้ นิสิตได้เรียนรู้ และเข้าใจในกระบวนการที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม เพราะมีโอกาสได้ลงศึกษา และปฏิบัติจริง

หลังจากที่ นิสิตกลับไปอ่านเอกสารที่ผู้สอนแนะนำแล้ว ในช่วงเวลาเรียนถัดมาผู้เรียน และผู้สอนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อเนื้อหาดังกล่าว โดยในส่วนนี้ผู้สอนนำเนื้อหาดังกล่าวไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกับอาจารย์ ธนวัฒน์ ขวัญบุญ² ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ก่อนนำข้อมูลความรู้มาแลกเปลี่ยนกับนิสิต เช่น พบว่า 10 ย่านท่องเที่ยวจากงานวิจัยนั้น หากจะยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมมากขึ้น ขณะเดียวกันนิสิตส่วนหนึ่งเสนอว่า น่าจะได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจภาพรวมที่เป็นสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ทั้ง 10 ย่าน เพื่อเป็นการตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้อ่าน และแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

¹ รศ.ดร.จิรวรรณ พิระสันต์ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และนักวิจัยเจ้าของโครงการวิจัยสกว.เรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก” เมื่อปี 2556

² อาจารย์ธนวัฒน์ ขวัญบุญ อาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

นอกจากการวางแผนนัดเวลา และสถานที่เพื่อลงพื้นที่ใน 10 ย่านด้วยกันแล้ว ในขั้นตอนนี้ผลิตได้รับคำแนะนำเรื่องการจัดการผลิตสื่อจากผู้สอนให้แบ่งงานกันทำสำหรับหน้าที่ในส่วนต่างๆ โดยนิสิตเลือก นายพิทักษ์ เรื่องเที่ยง เป็นบรรณาธิการ จากนั้นได้แบ่งงานกันทำในส่วนที่สำคัญ เช่น เลขาฯ ฝ่ายข่าว ฝ่ายบทความ ฝ่ายภาพ และฝ่ายเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตาม งานในแต่ละส่วนทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันทั้งงานเขียนข่าว เขียนสารคดี เขียนคอลัมน์ การถ่ายภาพ รวมถึงการเก็บข้อมูลอื่นๆ ซึ่งเป็นการหมุนเวียนสลับบทบาทหน้าที่ในการทำงาน (role shift)

หลังจากที่ได้แนวทาง และรับฟังผู้สอนเกี่ยวกับการนำเนื้อหา (content) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากงานวิจัยของ สกว. มาผลิตเป็นเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” ในที่ประชุมก็ได้ข้อยุติที่จะเลือกรูปแบบการนำเสนอ โดยเลือกจะทำหนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวท้องถิ่น ที่มีข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในจังหวัดพิษณุโลก ขณะเดียวกันก็จะผลิตฉบับพิเศษสอดแทรก (supplement) เพื่อนำเสนอเป็นคู่มือการท่องเที่ยวภายในจังหวัดพิษณุโลกใน 1 วันในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้ ในการประชุมก็ยังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำเสนอข่าวสารในฉบับปกติ ซึ่งทุกคนต่างเสนอประเด็นข่าว (gatekeeper) เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ก่อนจะคัดเลือกข่าวต่อไป (agenda-setting) ซึ่งแนวทางการหาประเด็นข่าว และการเลือกประเด็นข่าว ผู้สอนจะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดโดยใช้กรอบคิดทฤษฎีทางวารสารศาสตร์มาใช้ตลอดเวลา เช่นการทบทวนแนวคิดเรื่อง gatekeeper และ agenda-setting ที่นิสิตเคยผ่านการเรียนในระดับปีหนึ่ง และปีสองมาแล้ว

อย่างที่ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ว่า การให้นิสิตได้เรียนรู้การนำเสนอข่าวสารผ่านเนื้อหาเฉพาะเป็นการเตรียมตัวนิสิตที่จะไปเป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น หรือนักวารสารศาสตร์ที่เชี่ยวชาญในอนาคต เพราะทำให้เห็นภาพการทำงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมเรื่องข้อมูลเชิงวิชาการนั้นมีความสำคัญมาก เพราะในทางวิชาชีพด้านวารสารศาสตร์ผู้สอนพบว่า “นักข่าว” มักไม่ค่อยมีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่กำลังจะนำเสนอ เนื่องจากถูกตีกรอบด้วยเงื่อนไขของเวลาทำให้ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดี (news gathering) ดังนั้นการเตรียมนิสิตให้ตระหนักเรื่องการค้นคว้าก่อนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจึงเป็นเรื่องสำคัญต่ออนาคตของวารสารศาสตร์อย่างยิ่ง

1.2 ขั้นการผลิต (production)

ในขั้นตอนนี้มีงาน ใน 3 ส่วนสำคัญประกอบไปด้วยการฟังบรรยายเพื่อรับฟัง และแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับวิทยากร การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ลงมือเขียน และถ่ายภาพในการผลิตงาน

ผู้สอนนำกรอบแนวคิดสื่อสารมวลชนมาสรุป และสอดแทรกระหว่างการเลือกประเด็นข่าว เช่น Gate keeper และ Agenda setting ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตงานวารสารศาสตร์ โดยนำเสนอทั้งๆ การสอน กล่าวคือระหว่างที่นิสิตกำลังคัดเลือกข่าวอะไรที่จะเป็น “ข่าว” ในร่มเสลา ผู้สอนก็จะสอดแทรกแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวเข้าไปด้วย เช่นเมื่อการเสนอข่าวเพื่อเลือกมีจำนวนมากขึ้น ก็เสนอให้นิสิตแบ่งกลุ่มข่าวเป็น “สาย” (group) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง หรือข่าวศิลปวัฒนธรรม จากนั้นจึงเปิดให้แลกเปลี่ยนถกเถียง และโหวตกันว่า จะเลือกข่าวใดเป็นข่าวหน้าหนึ่ง (front page) เป็นต้น

ประเด็นที่น่าเรียนรู้อย่างหนึ่งคือ นิสิตมักจะใช้ความคุ้นเคยกับการเลือกข่าวของหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด หรือคมชัดลึก

กล่าวคือพยายามจะหาข่าวที่ให้ความรู้สึกตื่นเต้น น่าสนใจ เป็นปฏิกชนวิสัย เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ หรือข่าวความขัดแย้ง ขณะที่ข่าวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว หรือข่าวเศรษฐกิจ ชุมชน มักไม่อยู่ในความสนใจของนิสิตในช่วงแรกๆ ของการประชุมข่าว ซึ่งเป็นโอกาสของผู้สอนจะได้เสนอแนวคิดเรื่องการรายงานข่าวท้องถิ่น หรือสื่อชุมชนเพื่อให้ นิสิตได้ตระหนักว่ากำลังทำหน้าที่อะไรในสื่อแบบใด

นอกจากเนื้อหาข่าวแล้ว ภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ (Photojournalism) ก็มีความสำคัญในกระบวนการผลิตสื่อหนังสือพิมพ์ เสนอโดยวิทยากร อาจารย์เจตน์ จารุพันธุ์³ โดยผู้สอนได้ให้หัวข้อกับวิทยากรก่อนหน้าการบรรยายเพื่อให้มีกรอบการทำงานในโครงการนี้ที่กระชับ และชัดเจนมากขึ้น เช่นเดียวกับความรู้ในเชิงมิติทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เสนอโดยวิทยากร คุณสมมาตร จูไพร⁴ นิสิตสามารถฟังการบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลองปฏิบัติ และลงมือปฏิบัติจริงได้

อนึ่งสำหรับการเชิญวิทยากรมาร่วมบรรยาย และแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้เรียนในประเด็นต่างๆ ซึ่งในที่นี้ประเด็นเรื่องการถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์ ในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้สอนได้จัดช่วงเวลาพิเศษก่อนหน้าการสัมมนา ระหว่างวิทยากร กับผู้เรียน 2 วัน โดยเชิญวิทยากรทั้งสองท่าน ลงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่สนใจ ซึ่งเป็น การทำความเข้าใจในหัวข้อที่ตั้งขึ้นมาระหว่างผู้สอน และวิทยากรด้วย

ภายหลังจากที่ผู้เรียนได้เตรียมข้อมูลจากหลายด้าน ทั้งการค้นคว้า การลงพื้นที่ และรับฟัง แลกเปลี่ยนกับผู้สอน และวิทยากรแล้วก็จะแบ่งงานกันทำในแต่ละส่วน ซึ่งพบว่า นิสิตที่เข้าร่วมโครงการนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อย ผู้สอนจึงเสนอให้ชักชวนนิสิตวิชาเอกวารสารศาสตร์รุ่นน้องปี 2 และรุ่นพี่ปี 4 มีเข้าร่วมเรียนรู้ในโครงการด้วย ด้านหนึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้จากพี่ถึงน้อง และเป็นการเตรียมรุ่นน้องเข้าสู่รูปแบบการทำงานที่เต็มรูปแบบมากขึ้น

1.3 ขั้นหลังการผลิต (post-production)

ในขั้นตอนนี้มีงานปรับแก้ไขงานเขียน การตรวจสอบ วิชาทฤษฎีวิจารณ์งาน การเพิ่ม และลด ข้อมูล และการเตรียมต้นฉบับให้สมบูรณ์เพื่อนำส่งโรงพิมพ์

จากการค้นคว้าข้อมูล และลงพื้นที่ นิสิตรวบรวม และเรียบเรียงข้อมูลเขียนเป็นรูปแบบงานข่าว ทั้งสารคดี บทความ และข่าว โดยผลัดกันก่อนจะส่งให้ผู้สอนตรวจร่างรอบแรกเพื่อรอการปรับแก้ไข ซึ่งบางชิ้นงานต้องกลับไปเก็บข้อมูลซ้ำ หรือเก็บเพิ่มเติม

ปัญหาที่พบในการตรวจงานเขียนร่างแรกๆ คือการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วนรอบด้าน การเรียบเรียงที่ยังไม่กระชับชัดเจน ไม่น่าสนใจ และการเขียนผิด ซึ่งต้องกลับไปปรับแก้ไขใหม่ และหลายชิ้นงานไม่รู้จะตั้งชื่อเรื่อง หรือพาดหัวข่าวอย่างไร ย่อมแสดงให้เห็นว่ายังจับประเด็นข่าวได้ไม่ดีพอ เมื่อมีการปรับแก้เรียบร้อยแล้ว ก็จะเริ่มเข้าสู่กระบวนการจัดหน้าเนื้อหาตามวางลงใน “ดัมมี่” (dummy) คือการทำแบบจำลองสิ่งพิมพ์ หรือแบบฟอร์มหนังสือพิมพ์ที่วางแผนไว้ โดยส่วนนี้ได้ให้ นิสิตรุ่นน้อง วิชาเอกหนังสือพิมพ์ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดหน้า และใช้โปรแกรมจัดหน้า มาร่วมผลิต โดยมีกองบรรณาธิการร่วมจัดหน้า ซึ่งในกระบวนการทำส่วนนี้ก็ยังมีการปรับแก้

³ อาจารย์เจตน์ จารุพันธุ์ อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

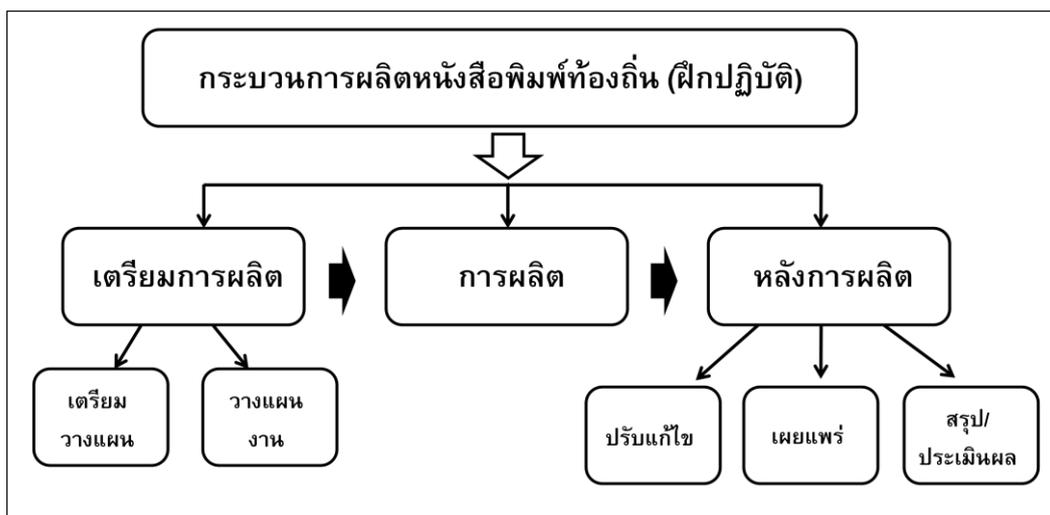
⁴ นายสมมาตร จูไพร สถาปนิกท้องถิ่น และผู้สนใจด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นพิษณุโลก

ตลอดเวลา ก่อนสรุปเป็นรูปแบบที่กองบรรณาธิการพึงพอใจ จึงพิมพ์ออกมาเพื่อสู่กระบวนการพิสูจน์อักษรครั้งสุดท้ายก่อนส่งโรงพิมพ์

ในด้านการเผยแพร่ หลังจากที่ได้รับหนังสือพิมพ์ที่โรงพิมพ์นำมาส่งแล้ว ก็เข้าสู่กระบวนการเผยแพร่สู่กลุ่มผู้รับสาร ที่วางแผนไว้คือ กลุ่มคนในที่หมายถึงนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวรทุกคณะ เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ภายใน และยังรวมถึงคนนอก สถาบันการศึกษาต่างๆ แหล่งข่าวภายในจังหวัด นักท่องเที่ยว นิสิต-นักศึกษา และมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ โดยกองบรรณาธิการได้ทำหน้าที่คืนข้อมูลให้กับแหล่งข่าวต่างๆ รวมถึง รศ.ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ นักวิจัยต้นทางที่เป็นแหล่งเนื้อหาในการผลิตหนังสือพิมพ์ด้วย

บทที่ 3 สรุปผลโครงการ

นับจากเริ่มโครงการ ช่วงกลางเดือนมกราคม 2558 และเป็นช่วงการเปิดการเรียนรายวิชา “สัมมนาวารสารศาสตร์” ภาคเรียนที่ 2/2557 กระบวนการเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ผลิตผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติร่มเกล้า เป็นไปตามแผนภูมิ (ภาพที่ 1) ด้านล่าง เริ่มตั้งแต่กระบวนการเตรียมการผลิต ไปสู่การผลิต และหลังการผลิต ที่รวมถึงการเผยแพร่ และการสรุป และประเมินผลกระบวนการทำงานทั้งหมด

ภาพที่ 1 กระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ฝึกปฏิบัติ)

จากผลการทำงานดังกล่าว โครงการนี้ได้ต่อบัณฑิตผู้ประสงค์โครงการดังนี้

1. นิสิตที่เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้ เข้าใจ และได้ลงมือผลิตหนังสือพิมพ์จริง โดยผ่านกระบวนการแสวงหาข่าวสาร “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ทั้งรูปแบบการวางแผนงาน “โต๊ะข่าว” การประชุมหารือ การลงมือปฏิบัติ การปรับปรุงแก้ไขก่อนการผลิตขั้นสุดท้ายเพื่อเผยแพร่ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม รูปแบบของโครงการที่ร่วมกับการสอนในรายวิชา “สัมมนาวารสารศาสตร์” เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของกระบวนการฝึกผู้สื่อข่าวท้องถิ่น หรือนักวารสารศาสตร์รุ่นใหม่ผ่านกระบวนการกึ่งจริงกึ่งทดลอง กล่าวคือเป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดขึ้นเพื่อฝึกปฏิบัติ แต่กระบวนการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้แพร่กระจายไปสู่ผู้รับสารในชุมชนท้องถิ่นหลายกลุ่ม นอกเหนือจากทำกันเองและอ่านกันเองในสถาบันการศึกษาเท่านั้น (อภิปรายรายละเอียดเพิ่มเติมประเด็นนี้ในส่วนของการถอดบทเรียน)

อนึ่ง ในแต่ละขั้นตอนหลักนั้น ทุกกระบวนการล้วนมีความสำคัญที่ต้องเน้นแตกต่างกันไป เช่น ขั้นตอนเตรียมการผลิต (pre-production) เป็นช่วงที่ต้องอบรมบ่มเพาะความคิด และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ที่แตกต่างไปจากหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง กล่าวคือผู้ผลิต (sender) ด้านหนึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่ย่อมจะแสวงหาข้อมูลข่าวสาร หรือ “เนื้อหา” (message) ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น โดยส่งผ่านช่องทาง (channel) หรือ “สื่อ” (media) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไปสู่กลุ่มผู้รับสาร (receiver) ที่เป็นคนในพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งหาก

บ่มเพาะข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อความเข้าใจร่วมกับระหว่างผู้เรียน และผู้สอน ก็จะช่วยให้กระบวนการผลิต (production) และขั้นหลังการผลิต (post-production) เป็นไปตามแนวคิด และวัตถุประสงค์โครงการ

2. หลังจากผลิตหนังสือพิมพ์เสร็จ นิสิตก็ได้นำหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติดังกล่าวไปเผยแพร่ ซึ่งด้านหนึ่งเป็นการนำข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงพื้นที่ของสกว. ไปก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสาธารณชนในฐานะของผู้รับสารกลุ่มต่างๆ และเกิดประโยชน์ต่อนิสิตนิสิตด้านนิเทศศาสตร์ในฐานะของผู้ส่งสาร

เป็นส่วนที่ต่อยอดมาจากวัตถุประสงค์แรก เมื่อนิสิตได้รู้ และเข้าใจกระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ก็จะทำให้รู้ว่าผลิตไปเพื่อให้ใครบริโภค (อ่าน/รับรู้) ซึ่งในที่นี้ต้องการที่จะเผยแพร่เนื้อหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในฐานะเนื้อหาสำคัญของโครงการไปสู่กลุ่มคนในจังหวัดพิษณุโลก รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีทั้งคนนอก และคนในได้รู้จักจังหวัดพิษณุโลกมากยิ่งขึ้น

3. ในฐานะของผู้ส่งสาร หรือนักข่าวท้องถิ่นรุ่นใหม่ นิสิตได้ผ่านการฝึกปฏิบัติการจัดการคัดเลือกคุณลักษณะสำคัญ หรือคุณค่าข่าวของข่าวสารผ่านเนื้อหา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ร่วมของผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

วัตถุประสงค์นี้ต้องการให้นิสิตได้เรียนรู้การวิเคราะห์ “เนื้อหา” ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่างละเอียดลึกซึ้ง สำหรับกระบวนการคัดเลือก และกระบวนการจัดวาระข่าวสารเพื่อนำเสนอสู่ผู้รับสารเป้าหมาย อันเนื่องมาจากความคุ้นเคยกับสื่อส่วนกลางที่เนื้อหา มักจะนำเสนอเพื่อกลุ่ม “มวลชน” (mass) ที่ผู้ส่งสารไม่รู้ว่ามีใครบ้างเป็นผู้รับสารที่ชัดเจน แต่สำหรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแล้วผู้ส่งสารรับรู้ “ใคร” เป็นผู้รับสารดังนั้นจะสะท้อนให้ผู้เรียนได้เห็น ว่า ควรจะใช้กรอบความคิดแบบใดในการคัดเลือก และจัดวาระข่าวสารเพื่อชุมชนของตนเอง

2. การประเมินผลโครงการ

จากการทำงานโครงการ “การเสนอข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ” ตลอด 6 เดือนที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อดังกล่าวในบทสรุปข้างต้น สำหรับการประเมินผลของโครงการ จะนำเสนอใน 2 มุมมองคือ มุมมองผู้เรียน และมุมมองผู้สอน ในฐานะของหัวหน้าโครงการ และเสริมในมุมมองของจุดเผยแพร่หนังสือพิมพ์จุดต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น ในมหาวิทยาลัยนเรศวร และภายนอก เช่น พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดใหญ่ วัดราชบูรณะ ร้านก๋วยเตี๋ยวห้อยขา พระราชวังจันทร์ ฯลฯ

3.1 ประเมินผลโครงการ : มุมมองผู้เรียน

โครงการนี้ได้ดำเนินการสอบถามด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อหาคำตอบเชิงลึกกับกลุ่มผู้รับสาร (ที่อยู่ตามจุดเผยแพร่ต่างๆ) กับผลการตอบรับแง่มุมต่างๆ และสอบถามกลุ่มผู้เรียน 5 คน โดยให้ผู้เรียน “เขียน” วิพากษ์วิจารณ์ และเสนอความคิดเห็น ใน 3 ประเด็นหลักคือเรียนรู้ และได้ประโยชน์อะไรจากรายวิชา (ในโครงการของสกว.) จะนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในอนาคตอย่างไร และสุดท้ายมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงอะไรสำหรับรายวิชา และโครงการ ซึ่งโดยภาพรวมพบว่าผู้เรียนพึงพอใจกับการเรียนรู้เพื่อจะก้าวไปเป็นนักการสื่อสารท้องถิ่นรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการได้สัมผัสกับประสบการณ์จริงระหว่างกระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ ทั้งในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา และ

รูปแบบ เช่นการได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับการหาข้อมูลเพิ่มเติม การหาข่าวในภาวะเร่งด่วน หรือการปรับแก้งานในช่วงที่ต้องเร่งปิดต้นฉบับ เป็นต้น

3.1.1 ประโยชน์ที่ได้จากรายวิชา

นายพิทักษ์ เรืองเที่ยง⁵ นิสิตสาขาสื่อสารมวลชน วิชาเอกวารสารศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นบรรณาธิการข่าว “ร่มเสลา” ฉบับฝึกหัด กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการเรียน และการฝึกปฏิบัติในวิชานี้ว่า

“...ได้เรียนรู้กระบวนการทำหนังสือพิมพ์แบบแท้จริง และได้เรียนรู้ร่วมกันในหลายๆ อย่าง ทั้งในการเขียนข่าว รวมถึงการพาดหัว โปไรหัว การหาแหล่งข่าว การสัมภาษณ์แหล่งข่าว การเลือกประเด็นเพื่อนำมาผลิตเนื้อหา วิธีการเลือกภาพข่าว ฝึกปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของแต่ละฝ่าย ให้สำเร็จ ได้ฝึกการทำงานร่วมกันในจำนวนคนที่มาก (สำหรับหน้าที่บก. ได้ฝึกแจกจ่ายงานกันทำ ได้ฝึกการตัดสินใจ ได้ฝึกการเป็นผู้นำเพื่อนำทีมไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ฝึกการประสานงาน เป็นต้น) และมากไปกว่าวิชานี้ทำให้นิสิตทุกคนได้ลงมือทำกันเองตั้งแต่ต้นจนออกมาสมบูรณ์ ทำให้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติจริง และช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และถือเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานร่วมกับคนจำนวนมาก ที่หลากหลายความคิด หลากหลายนิสัย ซึ่งทำให้เราต้องปรับตัวเข้าหากัน ต้องเรียนรู้ร่วมกันในสิ่งที่ผิดพลาด ได้ฝึกแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และที่สำคัญต้องยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน”

นางสาวอภิญญา ชาวคำ บรรณาธิการบทความ ข่าวสิ่งแวดล้อม พิสูจน์อักษร และเก็บข้อมูลส่วนกลาง

“เนื่องจากวิชานี้มีนิสิตลงเรียนไม่มากนัก ทำให้บรรยากาศในการเรียนค่อนข้างผ่อนคลาย แต่ก็มีคามเข้มข้นในการทำงานเพราะเมื่อคนน้อยทำให้อาจารย์ผู้สอนเข้าถึงนิสิตได้ง่ายขึ้น เรียนรู้ถึงการปฏิบัติงานจริง ด้วยการนั่งล้อมกันเป็นวงกลมเพื่อปรึกษา นัดคุยงานกันตลอดทั้งในคาบเรียนห้องสมุด หรือใต้อาคาร”

“จากการทำงานในครั้งนีทำให้เห็นว่าการที่จะผลิตหนังสือพิมพ์ออกมาหนึ่งเล่มนั้นมันไม่ง่ายเลย ทุกอย่างมีความสำคัญ ทั้งการวางแผนงาน การปฏิบัติ ความสามัคคี ความรับผิดชอบเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เมื่อถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่นั้นแล้ว เราก็ต้องทำให้ดีที่สุด เมื่อมีสิ่งใดขาดหายไปเราก็ต้องตาม คอยช่วยเหลือกันตลอดเพราะเป็นการทำหนังสือพิมพ์จริงๆ ครั้งแรก บางครั้งเราอาจจะมองข้ามเรื่องบางอย่าง อาจารย์ก็จะคอยเตือนและให้คำปรึกษา ...ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นประโยชน์และเป็นบทเรียนที่สำคัญที่เราได้จากการเรียนวิชานี้ สัมมนาวารสารศาสตร์”

นางสาวรัชนิวรรณ วีระเดชกล้าหาญ บรรณาธิการสารคดี ข่าววัฒนธรรม และประสานงานต่างๆ

“...ได้ทั้งในทางปฏิบัติและทางทฤษฎี ในทางปฏิบัติ เช่น การวางตัวในเรื่องการเข้าหาคน เพื่อเข้าถึงข้อมูล ลองผิด ลองถูก เชื่อว่า ตอนที่เราเป็นนิสิตหากเราได้ทำผิดพลาดไป ถือว่าเป็น

⁵ นายพิทักษ์ เรืองเที่ยง ได้รับเลือกเป็นผู้สื่อข่าวแห่งอนาคตดีเยี่ยมของภาคเหนือ จากการสมัครเข้าสอบแข่งขันนักข่าวแห่งอนาคตโดย True Vision และได้ฝึกงานที่สถานีโทรทัศน์ TNN24 เป็นเวลา 1 เดือน พร้อมเบี้ยเลี้ยง เมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา

บทเรียน พอโตไปได้เข้าทำงานในองค์กรต่างๆ เราจะได้นำจุดผิดพลาดเมื่อตอนที่ทำหนังสือพิมพ์มาแก้ไขตอนทำงานในชีวิตจริงได้ รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ส่วนในทางทฤษฎีได้รับความรู้ทั้งในห้องเรียน ที่เรียนกันแบบสื่อสารสองทาง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และความรู้จากเพื่อนบ้าง เถียงกันบ้าง แต่นั่นก็คือความคิดเห็นของแต่ละคน หากไม่มีใครพูดอะไรออกมาเลยงานก็คงไม่เดิน”

นายชานนท์ เชื้อศรี ชาววัฒนธรม ชาวมหาวิทยาลัย ชาวจังหวัดพิษณุโลก (สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ช่วงปิดภาคการศึกษา/มิถุนายน 2558)

“ได้รู้จักศักยภาพของตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ วิชาเอกหนังสือพิมพ์ที่มักจะถูกถามเสมอว่าจบไปแล้วจะทำงานอะไร การได้ลองทำงานจริง ลงพื้นที่จริงทำให้รู้ว่าจะต้องทุ่มเท ผึกฝน และเรียนรู้อีกมากหากจะออกไปทำอาชีพนักข่าวจริงๆ นอกจากนี้ก็ได้เห็นว่าการได้ลงมือปฏิบัติมันทำให้ได้เข้าใจทฤษฎีต่างๆ ที่เราอาจจะไม่ค่อยเข้าใจมาก่อนหน้า”

นายศักดิ์ชัย ไชยสกุล ชาววัฒนธรม ชาวมหาวิทยาลัย และประสานงาน (สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ช่วงปิดภาคการศึกษา/มิถุนายน 2558)

“เรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อนๆ อาจารย์ และคนอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากการทำรายงานกลุ่มที่ผ่านมา เพราะเน้นคุณภาพของงาน เช่นผมเขียนข่าวส่งให้เพื่อนตรวจ แต่พอถึงมืออาจารย์ก็ต้องกลับมาแก้ไขข้อบกพร่องใหม่อีก 2-3 รอบ และทำให้รู้ว่างานข่าวไม่ใช่แค่เขียนให้จบๆ ไป แต่คนเก็บข้อมูล และคนเรียบเรียงจะต้องเข้าใจก่อนที่จะเสนอให้คนอื่นฯ อ่านต่อไป”

ขณะที่ **นายวรธน จุฑบาล** นิสิตวารสารศาสตร์ปี 2 รุ่นน้องเพียงคนเดียวที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการเพราะมีความถนัดในเรื่องการใช้โปรแกรมจัดหน้า และการทำกราฟฟิก ซึ่งวรธน ให้ความคิดเห็นว่าเป็นการได้รับความรู้ด้านการผลิตหนังสือพิมพ์ในแง่มุมที่ไม่เคยทำมาก่อน นอกเหนือจากได้เรียนรู้จากผู้สอน และได้คำแนะนำการทำงานจากรุ่นพี่ จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความคิด และทักษะด้านงานหนังสือพิมพ์ในอนาคตอย่างมาก

3.1.2 การนำความรู้จากรายวิชาไปใช้ในอนาคต

พิทักษ์ เรืองเที่ยง “ได้เรียนรู้กระบวนการทำข่าวและสามารถเขียนข่าวได้ดีขึ้นเป็นอย่างมาก และได้้นำประโยชน์จากการเรียนไปปรับใช้แล้วในการฝึกงานที่ผ่านมา เรียนรู้วิธีการเขียนข่าว การพาดหัวข่าว การโปรยหัวข่าว การจับประเด็น การสัมภาษณ์แหล่งข่าว ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการเขียนข่าวแบบหนังสือพิมพ์แต่ก็สามารถนำไปปรับใช้ในการเขียนข่าวกับโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดี ได้เห็นความแตกต่างของข่าวหนังสือพิมพ์และข่าวบนโทรทัศน์ และทำให้ข้าพเจ้าสามารถนำกระบวนการและวิธีคิดในรูปแบบข่าวหนังสือพิมพ์ไปปรับใช้กับการทำข่าวโทรทัศน์ได้ ปรับใช้ในการทำงานทางด้านข่าวในอนาคต นอกจากนี้ข้าพเจ้าจะนำประโยชน์ที่ได้ไปบอกกล่าวรุ่นน้อง เพื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานข่าว และเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันละกัน”

อภิญา ชาวคำ “รายวิชานี้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการฝึกให้นิสิตได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองตามฝ่ายต่างๆที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นการลงนามจริง

แต่ก็ยังไม่ใช่สนามจริงๆ เพราะแน่นอนว่าการที่จะทำงานอย่างมืออาชีพนั้น ต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ อีกมาก อย่างไรก็ตามการได้เรียนรู้พื้นฐานการทำงาน การได้ลองผิดลองถูก ก็ยังดีกว่าการไม่ได้ลงมือปฏิบัติเลย ...ประสบการณ์จะช่วยให้เราได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดีหรือประสบการณ์ที่ไม่ดี ก็ล้วนแล้วแต่เป็นครูคอยสอนเราและจะทำให้เราก้าวเดินไปอย่างมั่นคง”

รัชนิวรรณ วีระเดชกล้าหาญ “ประโยชน์ในการปรับตัวเข้าทำงานในองค์กร สิ่งที่จะต้องเรียนรู้ใหม่นั้นก็คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในองค์กร เพราะความรู้ในด้านวิชาชีพ เราก็ได้เรียนรู้มาแล้วตอนอยู่มหาวิทยาลัย ในองค์กรต้องเจอบุคคลมากมาย ต่างนิสัย อาจมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เราจะทำอย่างไร หากอยู่ในสถานะจะต้องเลือกข้าง การทำงานแบบเป็นกลุ่มของพวกเราที่ทำ นสพ. ร่มเสลา จะช่วยได้เมื่อเราเข้ากลุ่มสังคมที่ใหญ่กว่านี้”

ชานนท์ เชื้อศรี “การปรับตัวเข้ากับคนอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมแบบใหม่ที่ไม่ใช่ในห้องเรียน และในรั้วมหาวิทยาลัย”

ศักดิ์ชัย ไชยสกุล “เรื่องการทำงานทุกอย่างที่จะต้องทุ่มเท สมัยที่ยังเรียนอยู่ยังไม่เต็มที่ก็ได้เห็นว่าได้คะแนนน้อย และเกรดไม่ดี แต่เมื่อออกไปพบกับความเป็นจริงในโลกการทำงาน ความทุ่มเทสำคัญมาก ซึ่งการเรียนรายวิชานี้ผมยังทุ่มเทได้ไม่เต็มที่นัก แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นคือเพื่อนๆ ยังทุ่มเท และไปข้างหน้าต่อไป และผมก็ควรจะต้องดูเพื่อนๆ และเก็บคำชี้แนะคำสอนของอาจารย์ไว้เป็นแนวในการปฏิบัติต่อไป”

วรรณ จุฑบาล บอกว่าการได้ร่วมเรียนรู้กับรุ่นพี่ น่าจะช่วยให้การเรียนรู้อีกครั้งเมื่อขึ้นปี 3 เป็นไปได้ดี และมีแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ได้มากขึ้นไปอีก

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อรายวิชา และโครงการ

สำหรับข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียน และการฝึกปฏิบัตินั้น **พิทักษ์ เรืองเที่ยง** เสนอความเห็นว่าจะเป็นเรื่องสถานที่ และอุปกรณ์การปฏิบัติงานในช่วงที่ต้องทำต่อเนื่อง หากได้ห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ที่มีความเฉพาะตัวจะช่วยให้การทำงานคล่องตัวมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงเตรียมต้นฉบับ และปิดต้นฉบับก่อนส่งโรงพิมพ์

“โดยส่วนตัวคิดว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงน่าจะเป็นในเรื่องของห้องปฏิบัติการที่เป็นของนิสิตที่เรียนในรายวิชาการวารสารศาสตร์โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อความต่อเนื่องในการทำงานในรายวิชาดังกล่าว ตั้งแต่กระบวนการเริ่มผลิต การประชุมในแต่ละวาระ การตรวจสอบและแก้ไข การทำเตรียมเอกสารเพื่อแจกจ่าย เพราะที่ผ่านมาเราจะต้องขอยืมห้องภายในคณะ ซึ่งอาจจะมีเวลาจำกัดทำให้การทำงานไม่เกิดความต่อเนื่อง แต่หากเรามีห้องปฏิบัติการทางด้านวารสารศาสตร์เป็นของตนเอง จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว แต่ปัญหาดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาที่ถึงกับทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการด้านวารสารศาสตร์ได้ เพียงแต่เพื่อความสะดวกและต่อเนื่องในการทำงานควรจะ มีห้องที่ใช้ปฏิบัติการเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ภายในห้องดังกล่าวจะต้องมีอุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยี ที่พร้อมต่อการปฏิบัติทางด้านวารสารศาสตร์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น”

อภิญา ชาวคำ “สำหรับรายวิชานี้เป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก และเป็นวิชาปฏิบัติ การที่จะทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลนั้น นอกจากจะเกิดจากอาจารย์ผู้สอนแล้ว นิสิตก็มีส่วนสำคัญอย่างมาก เพราะถ้าหากนิสิตไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่สนใจใฝ่หาความรู้ การทำงาน

ก็ยอมไม่ประสบผลสำเร็จ โดยส่วนตัวแล้วดิฉันคิดว่า เนื้อหาของรายวิชานี้ยังไม่มีส่วนที่ต้องปรับปรุงมากนักให้คงไว้เช่นเดิม เพราะส่วนใหญ่นอกจากความรู้ที่ได้รับจากอาจารย์แล้ว เราก็ได้รับความรู้จากการปฏิบัติงานด้วย ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนว่าจะนำเอาความรู้ที่เรียนไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด”

รัชนิวรรณ วีระเดชกล้าหาญ “วิชานี้ค่อนข้างจะอิสระ แต่สอนให้เรารู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ ดิฉันคิดว่า หากมีนิสิตน้อยอาจจะทำงานได้ดีกว่านิสิตมาก เพราะนิสิตมาก อาจเกิดการใจเย็น งานอาจล่าช้า จึงอยากขอเสนอให้จำกัดคนเรียนแค่ 8 คน พอค่ะ”

ชานนท์ เชื้อศรี “เวลาในการเรียน และการปฏิบัติงานไม่ค่อยพอดครับ เพราะระหว่างที่เรียน นิสิตยังมีภาระในวิชาอื่นๆ อีก ดังนั้นควรจัดสรรเวลาให้เหมาะสม เช่น อาจจะต้องเรียนเพิ่มวันเสาร์ หรืออาทิตย์ มากกว่าจะเพิ่มเวลาช่วงกลางคืนแบบที่ผ่านมา เพราะบางครั้งไม่สะดวก”

ศักดิ์ชัย ไชยสกุล “เรื่องเวลาเรียน กับเวลาทำงานไม่พอกับการที่จะทุ่มเททำงานให้ได้อย่างที่คาดหวังกันในกองบรรณาธิการ แต่ที่ผ่านมาก็ค่อนข้างพอใจกับผลลัพธ์ที่ออกมา เพราะเห็นว่าเพื่อนผู้หญิงก็ทุ่มเทมาก ยอมอดนอนทำงานติดต่อกันหลายๆ วันได้ แต่ถ้าเป็นไปได้ เวลาทอมเดียวอาจจะน้อยไปครับ เพราะเรามีภาระในวิชาอื่นๆ ด้วย”

และสุดท้าย **วรรณ จุฑบาล** บอกว่ายังไม่เห็นข้อจำกัด หรือข้อบกพร่องในระหว่างการเรียนรู้และทำงาน นอกจากได้เห็นว่า บางครั้งการทำงานช่วงที่มีคนจำนวนน้อย หากไม่วางแผนและแบ่งงานกันทำที่ดีก็จะเป็นปัญหาได้ โดยเฉพาะการทำงานให้ลุล่วงทันเวลา

กล่าวโดยสรุป จากการประเมินโครงการนี้พบว่า นิสิตได้รับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ในหลากหลายมิติ ที่จะเป็นประโยชน์ ต่อการนำไปใช้ในอนาคต ซึ่ง นิสิตในโครงการสะท้อนความคิดออกมาใน 2 ประเด็นใหญ่คือ (1) ความรู้ ที่จะนำไปพัฒนาวิชาชีพทางด้านสื่อสารท้องถิ่น และ/หรือสื่อสารมวลชน และ (2) การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลในการใช้ชีวิตในสังคม (และในที่ทำงานในอนาคต)

ในด้านความรู้ นิสิตได้รับความรู้ความเข้าใจกระบวนการทำหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่การคิด การวางแผน การเขียนข่าว การเข้าถึงแหล่งข่าว การเลือกประเด็น การเลือกข่าว-ภาพ การจัดหน้าหนังสือพิมพ์ และการใช้ทฤษฎีการสื่อสารไปพร้อมๆ กับการฝึกปฏิบัติจริง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้าน “สื่อข่าว” (news media) ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสื่อหนังสือพิมพ์อย่างเดียว ขณะที่ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของตัวนิสิตนั้นพบว่า นิสิตเห็นความสำคัญในส่วนน้อยอย่างมาก เช่น การทำงานร่วมกัน การเรียนรู้การแบ่งงานกันทำ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การรู้จักตัวเองมากขึ้น และที่สำคัญคือรู้จักเป้าหมายในสิ่งที่กำลังลงมือทำ เช่นการวิเคราะห์ผู้รับสารระหว่างการผลิตข่าวเพื่อนำเสนอ รวมถึงการมองหาจุดเผยแพร่ผลงาน

ส่วนข้อเสนอแนะต่อรายวิชา นิสิตเสนอว่า หากมี “พื้นที่” ที่หมายถึงสถานที่ และอุปกรณ์ ที่ให้ความสะดวกในการทำงานช่วงเวลาที่เร่งด่วนจะช่วยให้วางแผนการทำงานได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจาก “เวลา” ก็เป็นอุปสรรคอีกประเด็นที่นิสิตจะต้องวางแผนให้ดีมีประสิทธิภาพที่ดีที่สุดเนื่องจากต้องเรียนวิชาอื่นๆ ด้วยในภาคเรียนเดียวกัน ซึ่งมีงานที่ต้องทำส่ง ต้องเข้าเรียน และเตรียมตัวสอบ

ดังนั้นหากมีการจัดสรร “พื้นที่” และ “เวลา” ให้เหมาะสมกว่านี้จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3.2 ประเมินผลโครงการ : มุมมองผู้สอน

ประโยชน์ของโครงการในที่นี่เสนอให้เห็นประโยชน์ที่จะตกกับส่วนต่างๆ ดังนี้ (ดูตารางที่ 2)

	ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ	สิ่งที่พบ / ผลที่ตามมา
สกว.	<p>1.งานวิจัยของสกว.ได้กลับมาใช้ประโยชน์กับชุมชนในพื้นที่ในอีกโครงการ</p> <p>2.นักวิจัยเจ้าของงานวิจัยได้เยี่ยมชมผลผลิตเชิงรูปธรรมที่ได้รับการต่อยอดจากนิสิต และคนในพื้นที่</p> <p>3.งานในรูปแบบโครงการระยะสั้นเป็นการฝึกผู้สอนให้ทำวิจัยในอนาคต</p> <p>4.การเตรียมสกว.ให้เป็นแหล่ง ข้อมูลเชิงวิชาการที่น่าเชื่อถือ (knowledge provider)</p>	<p>1.ส่วนหนึ่งของงานวิจัย เป็นเนื้อหาที่ผู้สอนนำมาประกอบการบรรยาย และข้อค้นพบบางส่วนนิสิตใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานไปต่อยอดการผลิตเนื้อหา</p> <p>2.หลังจากที่ผลิตหนังสือพิมพ์ร่วมเสลา เล่มหลักและเล่มแทรก นิสิตได้นำผลผลิตดังกล่าวไปมอบให้กับนักวิจัยเจ้าของผลงาน</p> <p>3.ระหว่างการทำโครงการ ผู้สอนพบว่า เป็นรูปแบบที่คล้ายกับงานวิจัยมาก และน่าจะเป็นแบบฝึกการเตรียมนักวิจัยที่ดี</p>
ชุมชน	<p>1.เป็นการสร้างนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะคนในพื้นที่</p> <p>2.ประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้คนในและนอกชุมชนได้รู้จักมากขึ้น</p>	<p>1.หลายคนที่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ร่วมเสลา (มีออนไลน์) มีความคิดเห็นว่าหลายๆ สถานที่น่าไปเที่ยว ขณะที่คนชุมชนในจุดท่องเที่ยวต่างๆ รู้สึกภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็นคนพิษณุโลก เมื่อได้เห็นเรื่อง และภาพตนในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “ร่วมเสลา”</p>
นิสิต	<p>1.นิสิตในฐานะคนรุ่นใหม่ทั้งคนนอกชุมชน และคนในชุมชน เมื่อมีโอกาสมาศึกษาที่พิษณุโลก สื่อนี้ช่วยให้นิสิตได้รู้จักพื้นที่หรือชุมชนแห่งนี้มากขึ้น ทั้งในส่วนของผู้ผลิตสื่อ และผู้บริโภค (อ่าน) สื่อ</p> <p>2.นิสิตได้เรียนรู้การผลิตข่าวท้องถิ่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในฐานะประเด็นที่มักถูกมองข้ามโดยสื่อหลักจากส่วนกลาง</p> <p>3.นิสิตได้เรียนรู้การผลิตเนื้อหาข่าวที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่น โดยเฉพาะกระบวนการผลิตข่าว “แบบหนังสือพิมพ์” กล่าวคือเน้นการ</p>	<p>1.ระหว่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว นิสิตคนหนึ่งบอกกับผู้สอนภายหลังว่า พื้นที่ที่ไปเก็บข้อมูลนั้นไปมาหลายครั้ง แต่การลงไปเก็บข้อมูลเพื่อเขียนข่าวทำให้เห็นพื้นที่ที่แตกต่างออกไป ส่วนหนึ่งมาจากการ “ทำการบ้าน” อ่านข้อมูลมาก่อน กับอีกส่วนเกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับวิทยากร (เนื้อหา และภาพถ่าย)</p> <p>2.นิสิตเลือกประเด็นข่าวได้เอง รู้วิธีการตัดและเพิ่มเนื้อหาข่าว การจับประเด็น</p>

	จับประเด็น การเจาะลึกเนื้อหา การตรวจสอบ	
ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ		สิ่งที่พบ / ผลที่ตามมา
	ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว โดยใช้ข้อมูลหลักจากงานวิจัย	
ผู้สอน	1. ได้กระบวนการสอนที่เน้น “เนื้อหา” มากขึ้น นอกเหนือจากการสอนก่อนหน้าที่เน้นเชิง “เทคนิค” การผลิต 2. การใช้กรอบคิดและทฤษฎีในการผลิตหนังสือพิมพ์ เมื่อนำมาใช้อธิบายร่วมกับการผลิตจริงของนิสิตทำให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	1. นิสิตได้เลือกประเด็นข่าว รู้วิธีการลด และเพิ่มเนื้อหา การจับประเด็น เช่น ระหว่างการไปสอบแข่งขันเข้าฝึกงาน BBC นิสิตกลับมาเล่าให้ฟังว่า ขณะสอบนึกถึงการจับประเด็นข่าวที่เพิ่งผ่านการฝึกปฏิบัติไป เป็นต้น
หลักสูตร	1. การสื่อสารในยุคใหม่ไม่ได้เน้นที่ “รูปแบบ” หรือการผลิตช่องทางอย่างเดียว แต่ต้องเน้นการผลิต หรือสร้าง “เนื้อหา” ด้วย 2. การวิเคราะห์เป้าหมายของการผลิตสื่อ และเนื้อหาที่มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งกลุ่มผู้รับสาร และกระบวนการเผยแพร่	1. การผลิตเนื้อหา หรือ content provider เป็นส่วนสำคัญสำหรับการสื่อสารมวลชน และสื่อใหม่ในยุคนี้ 2. การวิเคราะห์ผู้รับสาร และช่องทางในการเผยแพร่ นับว่ามีความสำคัญมากในการนำเนื้อหา และความรู้ไปสู่เป้าหมาย

ตารางที่ 2 ประโยชน์ของโครงการ

โดยสรุปแล้ว โครงการนี้มีประโยชน์เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นกับหลายๆ ส่วนหลากหลายมิติ ดังที่เสนอไว้ (ตารางที่ 2) ตั้งแต่แหล่งทุนคือ สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชุมชน นิสิต ผู้สอน และหลักสูตร ที่สามารถบูรณาการผ่านรายวิชา “สัมมนาวารสารศาสตร์” ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปรับกระบวนการทัศน์ทางนิเทศศาสตร์ที่หันมาเน้นบทบาทด้านการผลิตเนื้อหา (content provider) ให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ต้องการให้องค์ความรู้ที่ผลิตออกมาในรูปของงานวิจัยถูกนำออกมาใช้ชุมชน ในบทบาทของการเป็นผู้ผลิตความรู้ (knowledge provider)

2.3 ประเมินผลโครงการ : จุดเผยแพร่

หลังจากที่กลุ่มนิสิตผู้เรียนนำหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” พร้อมกับฉบับพิเศษออกไปเผยแพร่ในจุดต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และนอกมหาวิทยาลัย อีก 1 สัปดาห์ต่อมา ผู้สอนได้มอบหมายให้นิสิตออกไปติดตามผลตอบรับจากจุดเผยแพร่จุดต่างๆ ซึ่งก็ได้ผลตอบกลับมาในระดับหนึ่งที่จะช่วยให้พัฒนาในการผลิต และการเผยแพร่ในครั้งต่อไปได้ดังนี้

จุดเผยแพร่ในมหาวิทยาลัยตามคณะต่างๆ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่แจกเกือบหมด บางคณะแจกหมดแล้ว เช่น ศูนย์หนังสือจุฬา อาคารมิ่งขวัญ และคณะพยาบาล อย่างไรก็ตามเนื่องจากเป็นช่วงปิดเทอมทำให้นิสิตเข้ามาในมหาวิทยาลัยค่อนข้างน้อย หรือบางจุดที่หนังสือพิมพ์ถูกวางในจุดที่ไม่เป็นที่น่าสนใจก็จะมีแจกจ่ายน้อยไปด้วยเช่นคณะแพทยศาสตร์

สำหรับจุดเผยแพร่ภายนอกมหาวิทยาลัยในช่วงเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา นั้น ได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ เช่น วัดใหญ่ และวัดราชบูรณะนั้น หนังสือพิมพ์ถูกวางไว้ ณ จุดที่มีพุทธศาสนิกชนมากราบไหว้พระจำนวนมาก หนังสือพิมพ์จึงถูกแจกจ่ายหมดไปอย่างรวดเร็ว โดยวัดราชบูรณะนั้น

เจ้าหน้าที่วัดวางไว้ที่ศาลาการเปรียญใหญ่ ขณะที่วัดใหญ่ถูกวางไว้หน้าอุโบสถ ส่วนที่พระราชวังจันทร์ หนังสือพิมพ์ถูกวางไว้ที่จุดทางผ่านตรงป้อมทหาร ซึ่งทหารยามที่ดูแลบอกว่าหนังสือหมดตั้งแต่ 2-3 วันแรก และอยากให้นำมาวางเพิ่มอีกเพราะมีนักท่องเที่ยวบางคนไม่ได้ และอยากได้ขณะที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวี และร้านก๋วยเตี๋ยวห้อยขา 2 ร้านริมแม่น้ำน่าน ก็ได้รับการตอบรับที่ดี ที่ร้านก๋วยเตี๋ยวเจ้าของร้านบอกว่า ฉบับพิเศษแนะนำที่ท่องเที่ยววันนั้น มีลูกค้าต้องการมาก เพราะแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และใช้เป็นประโยชน์ได้

บทที่ 4

ถอดบทเรียนจากโครงการ⁶

จากกระบวนการทำงานทั้งหมด ในฐานะหัวหน้าโครงการขออภิปรายเป็นรูปแบบของ “การถอดบทเรียน” ที่ได้รับจากโครงการดังกล่าว โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับ เนื้อหา (content) นิสิต หรือผู้เรียน (student) ผู้สอน (teacher) และการเผยแพร่ (distribution) ดังนี้

4.1 เนื้อหา : อะไร อย่างไร ของใคร โดยใคร เพื่อใคร?

การเรียนการสอนการผลิตสื่อในทางนิเทศศาสตร์ที่ผ่านมาพบว่า ยังติดอยู่กับรูปแบบการสอนเชิงเทคนิคเพื่อฝึกให้ผู้เรียน “ทำเป็น” กระทั่งกลายเป็นประเด็นปัญหาของนักเรียนนิเทศศาสตร์ระยะยาวที่มักกล่าวกันว่า มีแต่รูปแบบ (form) ยังขาดเนื้อหา (content) ขณะที่กระบวนการทัศน์ (paradigm) การสื่อสารยุคปัจจุบันขับเคลื่อนมาที่การสอนให้ผู้เรียนเป็น “ผู้ผลิตเนื้อหา” (content provider) ตามบริบทสังคมระดับโลก และระดับประเทศที่เปลี่ยนไป เช่น การเกิดขึ้นของช่องทางสื่อมากมายโดยเฉพาะสื่อใหม่ (new media) หรือที่เรียกว่า “ดิจิทัลทีวี” (digital tv) ที่นำมาซึ่งการขาดแคลนเนื้อหาอย่างมาก

จากกระบวนการทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ทำให้หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในหลายสถาบันจำเป็นต้องขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทัน กล่าวคือปรับจุดยืนมาสอนเรื่องเนื้อหาสื่อให้มากขึ้น เพื่อผลิตนักศึกษาออกมาเป็นผู้ผลิตเนื้อหาเท่าๆ กับการผลิตสื่อ โครงการนี้จึงเน้นไปที่ การฝึกฝน (training) นิสิตในฐานะของผู้ส่งสาร หรือผู้ผลิตเนื้อหาชาวท้องถิ่น ผู้เรียนจึงต้องวิเคราะห์ และใส่ใจกับเนื้อหาที่เรียน และในส่วนที่แสวงหามาเพื่อนำเสนออย่างมาก โดยการเสนอผ่านสื่อที่เรียกว่า “สื่อท้องถิ่น” ซึ่งในที่นี้คือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ “รมเสลา” ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องสร้างการรับรู้ และเข้าใจให้กับผู้เรียนให้ชัดเจนว่า เนื้อหาที่ผู้เรียนกำลังจะผลิตเพื่อเผยแพร่นั้น เป็นเนื้อหาที่จะเสนอผ่าน “สื่อท้องถิ่น” ที่มีคุณลักษณะเฉพาะ ทั้งเหมือน และแตกต่างจากสื่อมวลชนทั่วไปโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ และก็อาจเหมือน และแตกต่างกับสื่อท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

อย่างไรก็ตาม ขณะที่โครงการเสนอให้ศาสตร์ด้านการสื่อสารปรับกระบวนการทัศน์เพื่อผลิตนิสิตไปสู่บทบาทการผลิตเนื้อหา (content provider) โครงการนี้เสนอว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หรือสถาบันที่ผลิตความรู้อื่นๆ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ควรวางบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่ (knowledge provider) ออกมาเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ที่เข้าถึงชุมชนด้วย

⁶ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ส่วนหนึ่งของการถอดบทเรียนครั้งนี้ ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิของสกว. ในการนำเสนอความคืบหน้าของโครงการ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558 ที่คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การคัดเลือกเนื้อหา

สำหรับการคัดเลือกเนื้อหาเพื่อเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น แนวทางในการคัดเลือกข่าวเพื่อเสนอแก่ผู้อ่าน ขององค์กรหนังสือพิมพ์ อาจพิจารณาได้หลากหลายมุมมองขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์ หรือมุมมองของใคร (Harrison, 2006) หากมองจากมุมมองของผู้ผลิตข่าว ความหมายของข่าวก็จะระบุไปที่ การรายงานเหตุการณ์ (to report) หรือการสะท้อน (to reflect) เหตุการณ์ปัจจุบันที่สำคัญ หรือน่าสนใจ โดยผู้ผลิตข่าวเป็นผู้เลือกเสนอ หรือกำหนดวาระว่าเรื่องอะไรสำคัญ และน่าสนใจพอที่จะเป็นข่าวได้ แต่หากพิจารณาในด้านบทบาทหน้าที่ หรือเป้าหมายการทำงานของข่าว ความหมายของข่าวก็จะระบุไปที่ สิ่งที่หนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนสาขาอื่นๆ ใช้แจ้งข่าวสาร (to inform) ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพื่อให้ผู้รับสารได้ข้อมูลเหตุการณ์ปัจจุบัน เรื่องราวต่างๆ ในสังคม หรือหากมองจากมุมมองของผู้รับสาร ที่ความคาดหวังการทำหน้าที่เพื่อสาธารณะ สื่อมวลชน ข่าวก็จะมี ความหมายว่า สิ่งที่สื่อมวลชนใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบ (to uncover wrongdoing) ความผิดปกติทั้งหลายในสังคม และช่วยกระตุ้นให้สังคมตื่นตัว (to excite and to energize) พร้อมรับมือกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น (Schudson, 1995)

อย่างไรก็ตาม ข่าวยังมีอีกสถานภาพหนึ่ง นั่นคือ เป็นสินค้า (product/commodity) ที่สามารถซื้อขาย และทำกำไรได้ด้วย ข่าวจึงถูกแปลงเป็นอุตสาหกรรม หรือธุรกิจที่ทำเงินอย่างมหาศาลให้องค์กรผู้ผลิตข่าวหลายแห่ง โดยเฉพาะองค์กรข่าวระดับโลก (Hachten and Scotton, 2007)

และในมุมมองที่พิจารณาว่าข่าวก็เป็น “สินค้า” ชนิดหนึ่งที่แม้จะทำหน้าที่เพื่อสาธารณชน แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องทำหน้าที่ผลิตกำไรให้กับองค์กรเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับวิธีการคัดเลือกประเด็นข่าวมากที่สุด โดยยึดเกณฑ์ด้านคุณค่าของข่าว (news value /newsworthy) 6 ประการหลักๆ ประกอบด้วย (Schaffer, 1998)

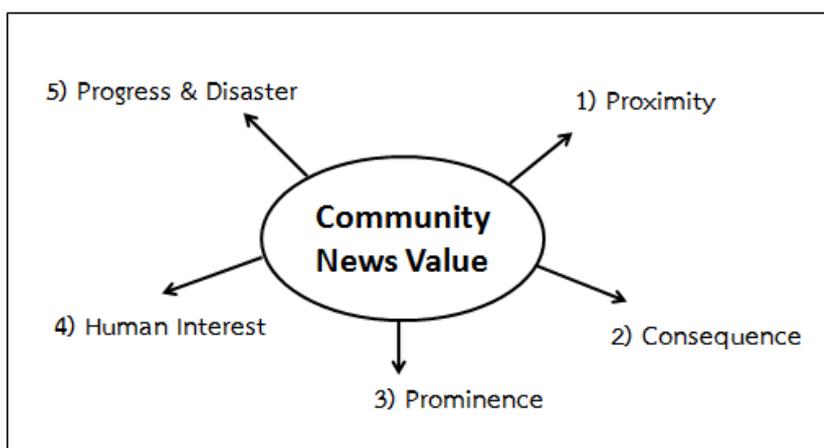
1. ความใหม่สด รวดเร็ว (Timeliness / Immediacy) หมายถึง เหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้น มีความสดใหม่ ล่าสุด หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต แต่เพิ่งค้นพบ และส่งผลมาถึงปัจจุบัน
2. ความเด่น (Prominence) ทั้งในเรื่องส่วนบุคคล สถานที่ วัตถุสิ่งของซึ่งที่รู้จักคุ้นเคยของคนทั่วไป หรือเป็นสิ่งที่โดดเด่น
3. ความใกล้ชิด (Proximity) โดยปกติแล้วมนุษย์จะสนใจเรื่องใกล้ตัว ทั้งมิติในเชิงพื้นที่ หรือความรู้สึกที่มีลักษณะบางอย่างร่วมกัน เช่นเป็นคนภูมิภาคเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน อำเภอเดียวกัน หรือ “หัวอกเดียวกัน” กล่าวคือมีประสบการณ์บางอย่างร่วมกัน เป็นต้น
4. ความขัดแย้ง (Conflict) ประเด็นที่เป็นปมขัดแย้ง โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่ในความสนใจของคน หรือเกี่ยวกับคนจำนวนมาก เช่นประเด็นการเมือง การขัดผลประโยชน์
5. ความต่อเนื่อง/ผลกระทบ (Consequence/ Impact) ข่าวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตคนจำนวนมาก
6. ปุ่ชุนวิสัย (Human Interest) เป็นเรื่องเรียกร้องความสนใจของประชาชน เช่น เหตุการณ์แปลกๆ ผิดปกติ หรือเป็นเรื่องส่วนตัว

อนึ่ง ประเด็นเรื่องคุณค่าข่าว มีตำราหลายฉบับเขียนไม่ตรงกัน ขณะที่บางฉบับจะเพิ่มคุณค่าข่าวที่แยกออกมาจากปฏุชนวิสัย หรือความสนใจของปฏุชนทั่วไปอีก 4 ประการ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537; นาฏยา ตนานนท์, 2547) ดังต่อไปนี้

7. ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่สามารถคลี่คลายความสงสัยของผู้อ่าน รวมถึงผู้รายงานข่าว
8. ความแปลกประหลาด (Oddity) เรื่องที่ผิดปกติ ผิดธรรมชาติ ผิดธรรมดา และนำไปสู่การเรียกร้องความสนใจ
9. ความก้าวหน้าและภัยพิบัติ (Progress & Disaster) เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า หรือความหายนะต่อมนุษยชาติ
10. เพศ (Sex) เรื่องเกี่ยวกับเพศ ความผิดปกติทางเพศ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเกี่ยวกับเพศ

คุณค่าข่าวข้างต้น กล่าวได้ว่าเป็นแนวทางการทำงานของสื่อมวลชนทั่วไป รวมทั้งการทำงานของหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง เพราะ “ข่าว” ไม่เพียงเป็นผลผลิตที่ทำหน้าที่เพื่อสาธารณชนเท่านั้น แต่ยังเป็น “สินค้า” ที่ต้องสร้างผลกำไรให้กับองค์กรสื่อด้วย ดังนั้นการทำให้ข่าวเป็นสินค้าที่ “ขายได้” จึงต้องมีองค์ประกอบที่เชื่อมไปด้วยคุณค่าข่าวดังกล่าว แต่การทำงานข่าวท้องถิ่น ของสื่อท้องถิ่นแล้ว สิ่งสำคัญที่นักข่าวท้องถิ่นพึงระลึกและสำนึกให้มากที่สุดก็คือ คำนึงถึงประโยชน์ของท้องถิ่น ดังนั้นคุณค่าข่าวในการทำงานของสื่อท้องถิ่นจึงมีกรอบการทำงานที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชน ที่คำนึงถึงผู้รับสารเป็น “มวลชน” (mass) คุณค่าข่าวสำหรับสื่อท้องถิ่นจึงมีลักษณะเฉพาะ ดังข้อมูลจากกรอบการทำงานหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ 5 ข้อหลักๆ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

- 1) ความใกล้ชิด (Proximity)
- 2) ผลกระทบ (Consequence/ Impact)
- 3) ความเด่น (Prominence)
- 4) ปฏุชนวิสัย (Human Interest)
- 5) ความก้าวหน้าและภัยพิบัติ (Progress & Disaster)

ภาพที่ 2 Community News Value

กล่าวในแง่ของเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น ก็มีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกันไป อาจแบ่งกว้างๆ ได้ 2 แบบสำหรับองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คือ องค์กรอย่างเป็นทางการ และ องค์กรที่ไม่เป็นทางการ (ทศพล คุ่มสุพรรณ, 2552) โดยองค์กรที่เป็นทางการที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างชัดเจน แบ่งงานกันทำตามระบบ เช่น มีฝ่ายกองบรรณาธิการที่ดูแลเรื่องเนื้อหาทั่วไป ฝ่ายจัดการที่ดูแลรายรับรายจ่ายรวมถึงการจัดจำหน่ายเพื่อเผยแพร่ และฝ่ายผลิต ดูแลเกี่ยวกับการจัดพิมพ์ ขณะที่องค์กรอย่างไม่เป็นทางการจะเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขนาดเล็ก ที่กองบรรณาธิการกับฝ่ายจัดการ และฝ่ายผลิตเกือบจะเป็นฝ่ายเดียวกัน เนื่องจากมีกำลังคนจำนวนจำกัด เช่น เจ้าของเป็นทั้งนักข่าว ฝ่ายจัดจำหน่าย และฝ่ายจัดพิมพ์ เป็นต้น

ในมิตินี้เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ส่วนที่เป็นทางการมักจะนำเสนอข่าวเฉพาะ และมีความหลากหลายมากกว่าองค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น หนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก (รายลือตเตอร์รี่) จะรวบรวมข่าว และปิดต้นฉบับก่อนพิมพ์ 2-3 วัน โดยจะเร่งหาข่าวทั่วไป และข่าวประชาสัมพันธ์ภาครัฐ และเอกชนที่เกิดขึ้นล่าสุด เพื่อให้มีความสดใหม่ระดับหนึ่ง และไม่เน้นข่าวเจาะลึก หรือข่าวที่ปรากฏความขัดแย้งใดๆ ขณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขนาดองค์กรใหญ่กว่าจะมีข่าวที่หลากหลาย โดยเลือกที่จะเจาะลึกบางประเด็น และหากมีข่าวที่เรียกความสนใจ หรือมีความเด่นเพื่อช่วยให้หนังสือพิมพ์เป็นที่สนใจก็จะรีบนำเสนอทันที

ทว่าในกรณีของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” แล้ว อยู่ในลักษณะของทั้งสองแบบคือเป็นแบบองค์กรกึ่งทางการ โดยจะไม่เน้นข่าวที่เจาะลึก ประเด็นขัดแย้ง หรือข่าวอาชญากรรม โดยภาพรวมจะเน้นข่าวที่ไม่หนักจนเกินไป เช่น ข่าวท่องเที่ยว วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ สังคมชุมชน ข่าวประชาสัมพันธ์ภายในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

บทบาทหน้าที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

นอกจากเนื้อหาที่แตกต่างกันแล้ว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น กับหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ก็ยังมีความแตกต่างในเรื่องบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมด้วย โดยบทบาทหน้าที่สำคัญที่เป็นอุดมคติของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคือ “...ต้องเป็นไปตามความต้องการและสนองตอบประโยชน์ของสังคมท้องถิ่นนั้นๆ โดยตรง ไม่ใช่เกิดขึ้นตามเจตจำนงของใครคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการชี้ให้คนในท้องถิ่นเห็น และเข้าใจถึงเหตุการณ์ ปราบกฏการณ์ ปัญหา ความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก หรือหากมีเรื่องอื่นอยู่บ้างก็เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสังคมท้องถิ่นนั้น” (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2542) ขณะที่ สุรัตน์ นุ่มนนท์ (อ้างใน วีระศักดิ์ สาเลยยกานนท์, 2530) ประมวลบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเอาไว้ดังนี้

1. รายงานข่าวความเคลื่อนไหวของท้องถิ่นและเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นในรายละเอียด และลึกซึ้งกว่าถึงแม้เรื่องหรือข่าวสารนั้น หนังสือพิมพ์ในระดับชาติจะเสนอก่อนหน้าแล้วก็ตามต้องรายงานภาวะสินค้าในตลาดท้องถิ่น เป็นตัวกลางโฆษณาสินค้าให้กับพ่อค้า และนักธุรกิจ
2. ช่วยส่งเสริมด้านสวัสดิการและการจัดวางโครงการต่างๆ ในท้องถิ่น
3. ต้องรู้จักยกย่องคุณงามความดีของคนประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น
4. ต้องสอดส่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น ตลอดจนติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งจากท้องถิ่น ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น
5. ต้องช่วยปลุกกระตุ้นความคิดให้คนในท้องถิ่นช่วยกันแก้ไขปัญหา และส่งเสริม โครงการต่างๆ ของท้องถิ่น
6. สอน (ให้ความรู้) ให้ความบันเทิง และแจ้งข่าวสาร
7. เป็นแรงผลักดัน ช่วยสร้างความสามัคคีให้ท้องถิ่น

เปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง				
เกณฑ์การพิจารณา		นสพ.ฝึกปฏิบัติ	นสพ.ท้องถิ่น	นสพ.ส่วนกลาง
sender	• การเป็นเจ้าของ	สถาบันการศึกษา	เอกชน	เอกชน
	• สถานภาพ	สมัครเล่นเพื่อฝึกปฏิบัติ	ธุรกิจขนาดเล็ก (ห้างหุ้นส่วน/บริษัท) เน้นกำไร	ธุรกิจขนาดใหญ่ (มหาชน) เน้นกำไร
Message	• เนื้อหา	ประเด็นข่าวเฉพาะในสถาบัน/ชุมชน มีโฆษณาสนับสนุนบ้าง	ประเด็นข่าวในชุมชน ภูมิภาค เนื้อหาหลากหลาย ขาดพื้นที่โฆษณา/ประชาสัมพันธ์	ข่าวทั่วไปประเด็นข่าวระดับชาติและโลก ขาดพื้นที่โฆษณา/ประชาสัมพันธ์ (แพง)
	• คุณค่าข่าว	ไม่เน้นความสดใหม่ เน้นใกล้ชิด ข่าวเชิงสารคดี	เน้นความใกล้ชิด ความเด่น ผลกระทบ ปุถุชนวิสัย	เน้นความรวดเร็วสดใหม่ แปลกเด่น ปุถุชนวิสัย เพศ ชัดแจ้ง ฯลฯ
Channel	• รูปแบบการเผยแพร่	แจกฟรี : ในสถาบัน ในชุมชน ส่งผ่านระบบผู้ส่งต่าง ๆ ทั่วประเทศ	แจกฟรี และจำหน่าย : ภูมิภาค จังหวัด	จำหน่ายทั่วประเทศ : วางแผน มีระบบจัดจำหน่ายชัดเจน
	• ความถี่ในการพิมพ์	รายภาคการศึกษา รายปี	รายวัน รายสัปดาห์ รายมีกะ รายสัปดาห์ รายเดือน	รายวัน ราย 3 วัน รายสัปดาห์ รายเดือน
Receiver	• ลักษณะผู้รับสาร	ในสถาบัน ในชุมชน และคนนอกชุมชนบางกลุ่ม	คนในชุมชน ภูมิภาค จังหวัด สมาชิกประจำ	คนใน และต่างประเทศทั่วไป (มวลชน)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง

กล่าวโดยสรุป เนื้อหาข่าวท้องถิ่น (community news) ที่พบในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ฝึกปฏิบัติ “ร่วมเสลา” คุณค่าข่าว (news value) หลักๆ อยู่ที่ “ความใกล้ชิด” (Proximity) เพราะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร/ผู้อ่าน หรือกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ที่มีความใกล้ชิดในเชิงกายภาพ และวัฒนธรรม ที่จะนำมาสู่ผลประโยชน์ หรือที่เรียกว่า “ผลกระทบ” (Consequence) หรือหมายถึงผลเสียที่จะเป็น “การเตือนภัย” (surveillance) ล่วงหน้าให้กับสมาชิกในชุมชนต่อไป ไม่ว่าจะในรูปแบบของข่าวเศรษฐกิจ สังคม การเมือง “ภัยพิบัติ” (disaster) หรืออาชญากรรมก็ตาม หรือแม้แต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ความก้าวหน้า” ในด้านต่างๆ (progress) อย่างไรก็ตาม แม้งานข่าวท้องถิ่นจะเน้นผลประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้งอีกทั้งไม่ต้องโน้มน้าวเพื่อการขายข่าวทำกำไร แต่ข่าวท้องถิ่นเองก็จำเป็นต้องผลิตเนื้อหา และรูปแบบให้เป็นที่น่าสนใจ และน่าพอใจต่อผู้รับสาร ดังนั้นการเพิ่มประเด็นข่าวบางส่วนก็จำเป็นต้องใส่คุณค่าข่าวที่มี “ความเด่น” (Prominence) และเป็น “ปุถุชนวิสัย” (Human Interest) เข้าไปด้วย แต่สิ่งที่ควรเน้นเป็นคุณค่าข่าวของข่าวท้องถิ่นที่สุดก็คือ เรื่องความใกล้ชิด และผลกระทบ

สำหรับคุณค่าข่าวอื่นๆ ที่หนังสือพิมพ์ส่วนกลาง หรือสื่อมวลชนส่วนกลางระดับประเทศใช้นั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่สำคัญ เพียงแต่ในกรอบของการทำงานข่าวท้องถิ่นแล้วประเด็นคุณค่าข่าวอื่นๆ นั้นไม่ได้สำคัญที่สุด และจำเป็นต้องมีเสมอไป เช่น ความรวดเร็ว สดใหม่ หรือประเด็นเรื่องเพศ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข่าวท้องถิ่นที่ปรากฏในการฝึกปฏิบัติ ผู้สอนจำเป็นต้องกำชับและย้ำกับผู้เรียนเสมอว่า “คุณภาพ” ของข่าวต้องมาเป็นอันดับแรกด้วยรูปแบบ “A-B-C” ทั้งความถูกต้องครบถ้วน “ถูก-ถ้วน” (Accuracy) ความสมดุลของข่าว (Balance) และความกระชับชัดเจน (Conciseness) ซึ่งองค์ประกอบของคุณภาพเหล่านี้จะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือของข่าว ดังนั้น

ผู้สื่อข่าวฝึกปฏิบัติจะต้องสำนึกถึงการทำหน้าที่ “นักข่าว” (Journalist) อยู่เสมอเพื่อคงความคิดแบบ “ความเป็นหนังสือพิมพ์” (Journalism) เอาไว้ เพราะเป็นวิธีคิดเกี่ยวกับการทำข่าวที่ยังคงได้รับความน่าเชื่อถือมาจนถึงปัจจุบันไม่ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยขนาดไหนก็ตาม แต่การทำข่าวด้วยวิธีคิดแบบหนังสือพิมพ์ที่เน้น ความถูกต้อง ครบถ้วน กระชับชัดเจน และสมดุลยังจำเป็นต้องดำรงอยู่ต่อไป

4.2 ผู้เรียน : ฝึกฝน-เรียนรู้ คิดจริง เขียนจริง ปฏิบัติจริง

ผู้เรียนที่อยู่ในโครงการ นับเป็นตัวแปรสำคัญต่อกระบวนการผลิตสื่อ และการผลิตนักสื่อสารท้องถิ่นยุคใหม่ เพราะในแต่ละรุ่นที่เข้ามาเรียนในรายวิชาที่แต่เดิมชื่อ “การบรรณาธิการ” ปัจจุบันชื่อ “สัมมนาวารสารศาสตร์” แต่การรับรู้ของนิสิตคือ การเรียนการสอนจะเน้นไปที่การผลิตหนังสือพิมพ์ ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง และได้ลงมือทำจริงๆ ตั้งแต่การแสวงหาข่าว และการผลิตตัวสื่อเพื่อเผยแพร่ภายใน และนอกสถาบัน

อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์การสอนที่ผ่านมา ผู้สอนพบว่านิสิตแต่ละรุ่นจะแตกต่างกันไปตั้งแต่จำนวน กล่าวคือบางรุ่นน้อยที่สุด (4 คน) มากที่สุด (15 คน) หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละรุ่นก็ต่างกัน เช่น บางรุ่นทุ่มเทกับงานข่าวอย่างมาก การคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอจะใส่ใจกับประเด็นที่ไม่เหมือนกัน บางรุ่นสนใจประเด็นการสอดส่องระวังภัยให้กับนิสิตด้วยกัน การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารมหาวิทยาลัย หรือของจังหวัด เป็นต้น บางรุ่นก็สนใจประเด็นสิ่งแวดล้อมหรือสนใจในเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีที่เห็นชัดคือบางรุ่นถนัดในเรื่องการข่าวยุทธศาสตร์ แต่ไม่ค่อยถนัดในเรื่องการทำงานข่าว เป็นต้น

ความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่ดังกล่าวในแต่ละรุ่น ผู้สอนจำเป็นต้องจัดการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และสร้างข้อตกลงในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจากการทำงานโครงการนี้มีข้อจำกัดคือ มีผู้เรียนเพียง 5 คน (เดิมมี 6 คนแต่เรียนผ่านไป 1 เดือนลาออก 1 คนด้วยปัญหาส่วนตัว) ซึ่งนับว่าน้อยมากในแง่ของการแบ่งงานกันทำ เพราะงานละเอียดอ่อน และมีมากกว่าจำนวนผู้เรียน ดังนั้นการเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และขอบเขตการทำงานของผู้เรียนแต่ละคนจึงต้องชัดเจน ผู้สอนจึงต้องใช้กระบวนการ “สลับบทบาทหน้าที่” (role shift) เช่นผลัดกันเป็นบรรณาธิการในแต่ละประเด็น เช่น บรรณาธิการข่าววัฒนธรรม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม รวมไปถึงผลัดกันทำหน้าที่พิสูจน์อักษร เพื่อตรวจสอบคำผิด-ถูกจากงานเขียนของสมาชิกกองบรรณาธิการ งานเก็บข้อมูลเนื้อหา งานเก็บข้อมูลภาพ การถ่ายภาพ รวมถึงการติดต่อกับโรงพิมพ์ โดยมีบรรณาธิการหลักเพื่อเชื่อมต่อบางเรื่องสำคัญกับผู้สอน

การสลับบทบาทการทำงาน และหมุนเวียนการทำหน้าที่ จะช่วยส่งผลให้นิสิตที่มีอยู่จำกัดได้เรียนรู้งานหลากหลายในกองบรรณาธิการได้เต็มที่ แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ต้องแก้ปัญหาเช่นความถนัดในเรื่องการจัดหน้าที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะในเชิงเทคนิค เช่น ด้านกราฟฟิคดีไซน์ ด้านโปรแกรมซอฟต์แวร์ จึงเปิดโอกาสให้ชักชวนนิสิตวารสารศาสตร์ปี 2 มาช่วย (นายวรณ จุฑบาล) ซึ่งเป็นการเรียนรู้งาน และการเชิญรุ่นพี่ปี 4 (นายธนารักษ์ คำภีระ) ที่ฝึกงานเสร็จแล้ว กลับมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้จากการ ฝึกงานจริงให้กับน้องๆ ซึ่งกลายเป็นรูปแบบของการยกระดับความรู้ และความคิดในเชิงวารสารศาสตร์ให้กับนิสิตต่างรุ่น โดยมีผู้สอนคนเดียวกัน ได้ฝึกการทำงานร่วมกันของคนต่างรุ่น

การฝึกปฏิบัติรูปแบบต่างๆ

การเรียนการสอนด้านการผลิตสื่อที่ผ่านมา ผู้สอนพบว่า มีรูปแบบของการฝึกที่หลากหลาย สามารถเปรียบเทียบข้อเหมือนข้อต่าง และข้อเด่น และข้อจำกัดของรูปแบบได้ 3 รูปแบบ

1. การฝึกปฏิบัติในรายวิชา (ในชั้นเรียน) ทำหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ
2. การออกไปฝึกปฏิบัติจริงในองค์กรสื่อสารมวลชน (การฝึกงาน)
3. การฝึกปฏิบัติเชิงทดลองในชั้นเรียน แต่ลงมือปฏิบัติงานอย่างแท้จริงด้วยการวิเคราะห์กระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นทาง (การเตรียมผลิต) จนถึงปลายทาง (การเผยแพร่ข่าวสารไปถึงผู้รับสาร)

ใน 3 รูปแบบดังกล่าว พบว่าการฝึกปฏิบัติในชั้นเรียนที่ผ่านมานั้น ทำได้เพียงเน้นที่กระบวนการผลิตจากมุมมอง หรือความต้องการของผู้ส่งสารฝ่ายเดียวทำให้ผลงานที่ออกมาเป็นที่พึงพอใจในกลุ่มของผู้ผลิตเท่านั้น แต่ยังขาดการวิเคราะห์เนื้อหา (message design) ขาดการวิเคราะห์ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูล และขาดการวิเคราะห์ผู้รับสาร ขณะที่การฝึกในรูปแบบที่สอง แม้จะเพิ่มประสบการณ์จริงให้กับนิสิตได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงกับองค์กรสื่อจริง แต่ข้อจำกัดในฐานะของนิสิตนักศึกษาที่ยังไม่มีประสบการณ์ ในช่วงเวลาฝึกฝนเพียง 3 เดือน ก็ยังได้ฝึกปฏิบัติไม่มากนัก และที่สำคัญคือแต่ละองค์กรสื่อก็มีสภาพแวดล้อม เงื่อนไข และกลุ่มคนทำงานที่แตกต่างกันไปจนไม่อาจจะควบคุมคุณภาพการฝึกปฏิบัติของนิสิตนักศึกษาได้อย่างเต็มที่

ขณะที่การฝึกปฏิบัติตามโครงการนี้อยู่ในลักษณะของแบบที่ 3 ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการฝึกในเชิงทดลองจริงๆ เป็นการทำงานที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริงๆ เพราะผู้เรียน และผู้สอนต้องเตรียมวางแผน ลงมือปฏิบัติในทุกกระบวนการอย่างเต็มที่ กล่าวคือต้องวิเคราะห์ทั้งตัวผู้ผลิต เนื้อหา ช่องทางการเผยแพร่ และผู้รับสาร ดังนั้นต้องผ่านกระบวนการอย่างละเอียดในทุกขั้นตอน จนกระทั่งถึงขั้นตอนการเผยแพร่เนื้อหา ผู้เรียนก็ต้องทำหน้าที่ในการนำพาสื่อ และสารออกไปเผยแพร่ให้ถึงผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ดังนั้นในแง่ของการฝึกปฏิบัติสร้างนักข่าวท้องถิ่น โครงการนี้เสนอว่าการฝึกปฏิบัติแบบห้องทดลองที่ควบคุมรายละเอียดทุกขั้นตอนด้วยตัวแปรการสื่อสาร (S-M-C-R) จะช่วยพัฒนาศักยภาพ และสร้างนักการสื่อสารท้องถิ่นที่ดีได้

4.3 ผู้สอน : บรรยายน้อยๆ รับฟัง แลกเปลี่ยน และร่วม “ลงมือ”

ในฐานะของผู้สอนวิชาที่ต้องใช้การฝึกปฏิบัติจริง รูปแบบการเรียนการสอนจะแตกต่างกันไป ที่สำคัญคือจะแตกต่างไปจากการเรียนแบบบรรยายโดยสิ้นเชิง บางช่วงอาจจะมีบรรยายบ้างเป็นการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ เช่นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย อย่างไรก็ตาม กระบวนการจัดห้องเรียนที่นักเรียนควรออกมาในรูปแบบของโต๊ะประชุม สัมมนา หรือการพูดคุยสนทนา ที่ไม่มีใครมีบทบาทมากกว่ากัน แม้แต่ผู้สอนเองก็มีเวลาพูดเท่าๆ กับเวลาฟังความคิดเห็นของผู้เรียน

ดังนั้นสถานภาพของผู้สอนในชั้นเรียนฝึกปฏิบัติจึงอยู่ในรูปแบบของสมาชิกกองบรรณาธิการคนหนึ่ง ที่ความคิดเห็นไม่จำเป็นต้องได้รับการยอมรับ เห็นด้วย หรือปฏิบัติตามเสมอไป แต่จะผ่านการโหวตของผู้เรียนในชั้นเรียน เช่น การเลือก “font” เพื่อใช้เป็นตัวอักษรหลักในการพาดหัวข่าว และเป็นเนื้อหาหลักของหนังสือพิมพ์ รวมไปถึงเรื่องการเลือกประเด็นข่าว ภาพ รวมถึงรูปแบบการนำเสนอ

ผู้สอนไม่ควรครอบงำ หรือชี้นำความคิดเห็นของนิสิตจนเกินไป อาจจะต้องย้าให้นิสิตเข้าใจว่าเป็นเพียงความคิดเห็นหนึ่งเท่านั้น ต้องการให้นิสิต หรือสมาชิกในกองบรรณาธิการลองเก็บไปคุยกันต่อแล้วตัดสินใจเลือกเอง

อย่างไรก็ตาม บางครั้งผู้สอนก็จำเป็นต้องแสดงตัวในแบบของ “ครู” ที่กำลังจะออกข้อสอบ และทุกคนจำเป็นต้องส่งงานตามกำหนด และทำให้ดีเพื่อจะได้คะแนนที่ดี กล่าวคือผู้สอนอาจจะต้องใช้อำนาจในฐานะเจ้าของวิชาในการกำหนด “เส้นตาย” (deadline) ในการส่งงานของสมาชิกหากเห็นว่าในบางช่วงของการทำงาน บรรณาธิการบริหาร หรือหัวหน้ากลุ่มเริ่มจะควบคุมกองบรรณาธิการไม่ได้มาก (เนื่องจากเป็นเพื่อนกัน และสถานภาพเท่ากัน) ผู้สอนก็จำเป็นต้องลงไปกำกับ และช่วยเสริมการทำหน้าที่ของบรรณาธิการให้เดินหน้าต่อไปให้ได้ เพราะต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัดเรื่องเวลา

และที่เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสกว. หรือโครงการอื่นๆ ที่จะทดลองนำรูปแบบไปขยายผลกับโครงการในลักษณะเดียวกัน โครงการนี้เสนอว่าผู้สอน หรือหัวหน้าโครงการควรมีประสบการณ์การสอนรายวิชาฝึกปฏิบัติผลิตสื่อมาก่อน อย่างน้อย 1 ภาคการศึกษาหรือ 1 ครั้ง เพื่อให้มองเห็น “ภาพรวม” กระบวนการเรียนการสอนในระดับหนึ่ง จึงจะวางแผน การทำโครงการได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประเด็น เช่น จำนวนผู้เรียน คุณลักษณะผู้เรียน และเวลาที่จำกัด เป็นต้น

4.4 การเผยแพร่ : จะผลิตเพื่อใครต้องรู้อะไรถึงได้อย่างไร?

เนื่องมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อท้องถิ่น (หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น) ดังนั้นสิ่งสำคัญที่นักสื่อสารท้องถิ่นจะต้องตระหนักเสมอนอกจากคิดว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตให้ใครแล้วก็ต้องวิเคราะห์ลึกลงด้วยว่า จะนำไปเผยแพร่อย่างไรเพื่อให้ถึงผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย

ในโครงการนี้ผู้สอนได้เปิดชั้นเรียนช่วงแรกให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วยกันว่า จะเผยแพร่ออกไปอย่างไร และให้ใครเป็นผู้อ่าน ซึ่งได้กลุ่มผู้รับสารออกมาสองกลุ่มคือ คนภายนอก และกลุ่มคนภายใน

แต่จากการนำเสนอความคืบหน้าของโครงการ ผู้สอนได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ สกว. ว่า ควรจะแบ่งกลุ่มผู้รับสารออกเป็น 4 กลุ่มเมื่อถึงขั้นตอนของการเผยแพร่นี้

1. คนในพื้นที่/ท้องถิ่น เช่น กลุ่มนิสิต เจ้าหน้าที่ นักวิจัย อาจารย์ หรือนักวิชาการในคณะต่างๆ สถาบันต่างๆ ของมหาวิทยาลัย
2. คนจากที่อื่น ที่ต้องการจะขยายความรู้เกี่ยวกับการทำงานเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงท้องถิ่นในมุมนี้บ้าง กรณีที่ถอดบทเรียนการฝึกฝนนักสื่อสารท้องถิ่น หรือนักข่าวท้องถิ่น หากจะนำเสนอเป็นชุดความรู้ออกไปให้ชุมชนอื่นๆ ได้นำไปใช้
3. คนในพิษณุโลก ในท้องถิ่น การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น/ชุมชน ที่สื่อมวลชนส่วนกลางทำยาก ขณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทำหน้าที่สร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ดีกว่า เพราะใกล้ชิดสามารถเข้าถึงความสนใจ และความต้องการได้อย่างดี
4. ผู้รับสารสาธารณะ/ทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อาจจะมีโอกาสได้อ่าน หรือรับรู้ข่าวสาร

อย่างไรก็ตาม ข้อเด่นในการเผยแพร่ของหนังสือพิมพ์ฝึกปฏิบัติ “ร่มเสลา” จากโครงการนี้ก็คือ สามารถนำผลผลิต ซึ่งก็คือหนังสือพิมพ์ และฉบับพิเศษที่นำเสนอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปแพร่กระจายผ่าน “กลุ่มสำคัญๆ” ที่มีศักยภาพจะแพร่กระจายผลผลิตไปสู่ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายได้อีก เช่น สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ของจังหวัดไม่ว่าจะเป็น วัดใหญ่ วัดราชบูรณะ

ร้านก๋วยเตี๋ยวห้อยขาที่มีชื่อเสียง พิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี หรือแม้แต่ร้านกาแฟชุมชนในตลาดเช้า
ของตลาดใต้ ที่เป็นศูนย์รวมของคนใน (และคนนอก) ชุมชนกลุ่มต่างๆ อย่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ทศพล คุ่มสุพรรณ. ลักษณะการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ
วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552.

นาฏยา ตานานนท์. การรายงานข่าว. กรุงเทพมหานคร: ธีพับลิค, 2547.

พิศิษฐ์ ชวลาธวัช. ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น, กรุงเทพฯ : ดับเบิลยูเนชั่น พรินติ้ง. 2542.

มาลี บุญศิริพันธ์. หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก.
2537.

วีระศักดิ์ สาเลยยกานนท์. คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการ
หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. 2530.

Aldridge M. (2007), **Understanding the Local Media**, Open University Press.

Harrison, J. (2006), **News**, New York: Routledge.

Hudson, G. and Rowlands, S. (2007), **The Broadcast Journalism Handbook**,
Harlow: Pearson Education.

Schaffer J. et.al. (1998), **Journalism matters**, West Publishing.

Schudson, M. (1995), **The Power of News**, Massachusetts: Harvard University
Press.

(ภาพบน) การเตรียมการผลิตของนิสิตวารสารศาสตร์ ในรายวิชา “สัมมนาวารสารศาสตร์” เป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนประชุมเตรียมความพร้อม วางแผน และแบ่งงานกันทำ โดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำ

(ภาพกลาง) นิสิตได้ฟังความรู้ของวิทยากรทั้งผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น และผู้สอนด้านการถ่ายภาพ (Photojournalism) (ภาพล่าง) ระหว่างการปิดต้นฉบับ และจัดหน้าเพื่อเตรียมต้นฉบับส่งโรงพิมพ์

การกระจายทีมงาน
เพื่อนำร่มเสลาทั้ง
เล่มหลัก และฉบับ
พิเศษแพร่กระจาย
ไปที่จุดหลักเพื่อ
เผยแพร่ต่อไปในที่
สำคัญ เช่นวัดใหญ่
วัดราชบูรณะ ร้าน
ก๋วยเตี่ยวห้อยขา
พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
จำหวี

นำหนังสือพิมพ์ไปแจก
ให้กับผู้คนกลุ่มต่างๆ ใน
คณะต่างๆ ของ
มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นจุดแพร่กระจาย
ให้กับนิสิต เจ้าหน้าที่
และคณาจารย์ใน
สถาบัน

การเผยแพร่หนังสือ
พิมพ์ที่ปฏิบัติร่มเสลา
ในช่วงปิดภาคการศึกษา
สามารถดำเนินการได้ผ่าน
คณะวิชาต่างๆ และจะนำ
หนังสือพิมพ์บางส่วน
กลับมาแจกให้กับนิสิตอีก
ครั้งในช่วงเปิดภาค
การศึกษา 1/2558

